

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HUDEBNÍ KULTURY

HISTORIE HUDEBNÍCH AKTIVIT NA KLDENSKU

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jakub Poštoľka

Specializace v pedagogice, Popularizace hudební kultury

Vedoucí práce: Mgr. Vít Aschenbrenner, Ph.D.

Plzeň, 2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 25. března 2013

.....

vlastnoruční podpis

Osnova práce

1	Úvod	3
2	Nejstarší hudební památky v regionu	5
2.1	Kladno.....	5
2.2	Budeč.....	6
2.3	Slaný	7
3	Antonín Dvořák a jeho vztah k regionu.....	9
3.1	Stručná historie Zlonic	9
3.2	Antonín Dvořák a Zlonice.....	10
3.3	Antonín Dvořák a Terinka Liehmannová.....	11
3.4	Návštěvy Antonína Dvořáka Kladenska v jeho dospělosti	13
4	Váša Suk - kladenský rodák, který zasvětil svůj život dalekému Rusku	15
4.1	Rodina a dětství Váši Suka	15
4.2	První léta v Rusku	18
4.3	Návštěvy rodného Kladna a autorská opera Lesů Pán	20
4.4	Suk v Moskevském Velkém divadle	23
4.5	Ocenění Váši Suka sovětským lidem a jeho stáří	25
5	Symfonické orchestry a jejich historie	27
5.1	Kladenská filharmonie	27
5.2	Středočeská filharmonie.....	32
5.3	Kladenský symfonický orchestr	34
5.4	Filharmonie na Kladně dnes a její budoucnost	37
6	Kladenské divadlo a jeho historie	39
6.1	Počátky divadla.....	39
6.2	První sezony v kladenském divadle.....	41
6.3	Meziválečné období	42
6.4	Válečná a poválečná léta	43
6.5	Normalizace, revoluční léta	44
6.6	Současná situace, rekonstrukce divadla	47
6.7	Opera v Kladně	48
6.8	Význam divadla v rámci regionu	51
7	Pěvecké sbory v kladenském regionu.....	52
7.1	Počátky zpěvákých spolků.....	52
7.2	Spolek Smetana	53

7.3	Ženský sbor Smetana.....	56
7.4	Smetana – Slovanka aneb současnost sborového zpěvu na Kladně	56
8	Hornické kapely	59
9	Závěr.....	62
10	Cizojazyčné resumé	64
11	Použitá literatura a prameny.....	65

1 Úvod

Každý člověk by měl být alespoň z části hrdý na místo svého původu. Místo, kde prožil svá dětstvá léta, během kterých se formuje lidská osobnost a na které bude vždy s radostí či trochou nostalgie vzpomínat. Své dětství jsem prožil v Kladně a jeho přilehlém okolí a jsem na svůj rodný region a jeho kulturní historii patřičně hrdý. V průběhu svého vysokoškolského studia jsem se v rámci předmětu Historie hudebních aktivit v regionu s hudební historií kladenského regionu hlouběji seznámil a bádání po kulturním bohatství Kladenska mě natolik zaujalo, že jsem se nakonec rozhodl toto téma dále rozvinout ve své bakalářské práci.

Výchozím pojmem, se kterým je spojena celá kvalifikační práce, je hudební regionalistika¹, tedy obor zabývající se výzkumem hudebního dění ve vymezených lokalitách, v tomto případě v kladenském regionu. Hlavním cílem práce pak není pouze obecné shrnutí hudební kultury v historických souvislostech, ale spíše pokus o komplexní obraz vývoje hudební kultury vymezeného území s přihlédnutím na vztah oblasti k sousedním regionům, celé České republice či dokonce k zahraničí. Město Kladno v rámci kulturního dění dlouhodobě bohužel doplácí na jinak výhodnou polohu blízko hlavního města Prahy. Ta nabízí mnohem atraktivnější a celkově o poznání bohatší možnosti hudebního vyžití a spousta obyvatel tak týden co týden vyráží za kulturou přes pomyslné hranice svého regionu. To však neznamená, že by za sebou nemělo bohatou hudební historii, která ovšem podle mého názoru zůstává pro naprostou většinu obyvatel nejen kladenského regionu, ale i celé České republiky tak trochu opomenuta. Tento fakt jsem se snažil ve své práci vyvrátit, zdejší hudební život zpopularizovat a svým způsobem snad také přiblížit širšímu okolí.

Při shromažďování zdrojů o hudebním dění v Kladně a okolí jsem čerpal převážně z regionální literatury, která je k dispozici pouze v kladenské pobočce Státního okresního archivu. Častokrát jsem pak musel využít skladu archivu a zapátrat v dobových kronikách, či ručně psaných dokumentech. Další část použitých zdrojů pak tvoří publikace volně dostupné ve Středočeské vědecké knihovně v Kladně a několik málo webových stránek, které se dané problematice věnují, ač většinou jen okrajově a velmi stručně.

Během svého bádání v archivu jsem zjistil, že většinu použitých publikací psali lidé, kteří se problematice hudebního regionalismu či konkrétní instituci nebo osobnosti věnovali, nebo

¹ FUKAČ, Jiří a Josef VÁLKA. Hudební regionalistika. In: FUKAČ, Jiří, Jiří VYSLOUŽIL a Petr MACEK. Slovník české hudební kultury. 1. vyd. Praha: Editio Supraphon, 1997, s. 329-330. ISBN 80-7058-462-9.

stále věnují velikou část svého profesního života. Často se jednalo o jediné publikace, které se problému věnují. Jindy jsem měl pocit, že jsem po několika desetiletích snad prvním člověkem, který se zvolené tématice podrobně věnuje. I tato skutečnost mě nakonec utvrdila v tom, že se budu ve své bakalářské práci věnovat právě hudební historii kladenského regionu.

2 Nejstarší hudební památky v regionu

Ačkoliv ve většině kapitol v mé práci mapuji hudební historii převážně až od 19. století, i kladenský region má pár ještě starších hudebních památek či osobností, které je potřeba zmínit.

2.1 Kladno

První zmínky o obci pocházejí ze čtrnáctého století, konkrétně z roku 1319, kdy byla zmíněna v Zemských deskách. Název „Kladno“ odkazoval na bohaté lesnaté okolí někdejší osady, která měla původně tři části. V té době bylo Kladno zemanským sídlem Kladenských z Kladna který roku 1543 vymřel po meči. Poté Kladno převzal rod Žďárských ze Žďáru a během jejich vlády bylo roku 1561 Kladno jmenováno městečkem. V roce 1812 zde příbramští horníci začali razit šachty, postupně se začala rozvíjet uhelná těžba. Kladno se stalo městem a posléze také městem královským. Od té doby se také datuje vzestup kulturního života v Kladně. Roku 1850 byl otevřen první důl Lucerna, roku 1889 železárny Poldi. Kladno se tak stalo jedním z průmyslových center Čech a rychle rostlo počtem obyvatel, rozlohou i významem. Velmi aktivní zde bylo dělnické hnutí, docházelo zde ke stávkám a demonstracím a Kladno se také stalo jedním z ohnisek českého komunistického hnutí.²

Nejstarší dochované hudební aktivity dokumentuje pamětní deska umístěná na místě domu, v němž žil v letech 1603-1607 varhaník Matěj Bach, který je vůbec prvním zmiňovaným zdejším hudebníkem. Ten je často spojován se slavnou bitvou na Bílé hoře. Když během roku 1620 procházely kolem Kladna stavovské oddíly pronásledované bavorským kurfiřtem Maxmiliánem, dorazila ke Kladnu lehká jízda polských kozáků, kterým se říkalo lysovčici a byli pomocnými oddíly císařských vojsk. Jelikož Kladno v té době nemělo žádnou vrchnost ani vojsko, polští jezdci vypálili Rakovnické a Unhošťské předměstí a vnikli do městečka, kde při požáru zahynulo mnoho lidí a bylo zničeno náměstí a zámek. Vniknutí vojáků do města bylo spojováno se zradou. Té se měl dopustit právě Matěj Bach, varhaník zdejšího kostela, který

² PECINOVSKÝ, Tomáš. Historie Kladna. *Oficiální stránky statutárního města Kladna* [online]. 2008-11-5 [cit. 2013-01-5] Dostupné z: <http://www.mestokladno.cz/historie-kladna/d-1401489/p1=2100018041>

prý vojáky do města vpustil Slánskou bránou, u které bydlel. Poté Bach emigroval zřejmě do Saska a někteří místní nadšenci říkají, že Matěj Bach byl předek Johanna Sebastiana Bacha.³

2.2 Budeč

Budeč je jedno z nejrozsáhlejších hradisek kmene Čechů, zaznamenaných ve svatováclavských legendách. Leží asi 20 kilometrů severozápadně od Prahy v Podřipské rovině mezi vesnicemi Mozolínem, Zákolany a Kováry. Hradištní osídlení se zde utvářelo v prvních staletích po příchodu Slovanů do Čech. Největšího rozkvětu dosáhlo v 9-10. století, kdy byla Budeč jedním z hlavních hradů kmene Čechů.

Jádro rotundy sv. Petra, která byla založena na přelomu 9 a 10. století knížetem Spytihněvem, je nejstarší stavbou tohoto typu v Čechách. Podle některých historiků byla Budeč v 9. století hlavním hradem Čechů, kdežto Praha se měla stát sídlem Přemyslovců a centrem sjednocení Čechů až později. Poté byla Budeč věnným statkem českých kněžen a královen, ve 13. století přešla do majetku vyšehradské kapituly. Přerušení sídelní kontinuity způsobilo, že se Budeč zachovala v poměrně neporušené archeologické podobě. Do dějin české kultury vešla Budeč jako sídlo údajné školy, jejíž tradice sahala podle romantických představ až do pohanských dob. Východiskem tohoto názoru jsou zprávy některých nejstarších svatováclavských legend o tom, že mladý kníže Václav byl poslán na Budeč, aby se vycvičil v písmech. Legenda „Crescente fide“ uvádí i jméno jeho vychovatele Učena. Motiv výchovy knížete Václava na Budči byl v humanismu a baroku rozvíjen do obrazu budečské školy. Nové podrobnosti přidali k tomuto obrazu Hájek z Libočan, Paprocký z Hlohol, barokní historikové i Komenský. V době obrození a romantického vlastenectví odolávala představa o budečském školství kritice pozitivistické školy. Básnický hold vzdali Budči J. Kollár, J. Zeyer, J. Vrchlický a J. Š. Baar. Roku 1905 se v Budči pořádaly velkolepé slavnosti. V téže době přichází Z. Nejedlý s hypotézou, že Budeč byla střediskem výuky latinského ritu a gregoriánského zpěvu. Roku 1908 vznikl v Praze spolek Hudební Budeč, který měl reformami školského zpěvu povznést hudební vkus. V Brně na půdě Besedy brněnské založil H. Doležil Hudební Budeč, která se snažila působit na rozkvět hudebního života přednáškovou činností.⁴

³ NYKLOVÁ, Martina. Kalendárium. *Radio Praha* [online]. © 1996–2013 [cit. 2013-02-19]. Dostupné z: <http://www.radio.cz/cz/rubrika/Kalendarium/kalendarium-2007-11-119>

⁴ VÁLKA, Josef. Budeč. In: FUKAČ, Jiří, Jiří VYSLOUŽIL a Petr MACEK. *Slovník české hudební kultury*. 1. vyd. Praha: Editio Supraphon, 1997, s. 84-85. ISBN 80-7058-462-9.

2.3 Slaný

Město vzniklo na staré obchodní cestě nedaleko slaného pramene. Trhová osada hrála významnou roli ve státní a církevní organizaci regionu a již roku 1305 se stal Slaný královským městem. V husitské době patřilo město k oporám revoluce, v době pobělohorské bylo téměř zničeno. Nositelem protireformace se stala piaristická kolej, založená roku 1658. Již v polovině 15. století se ve Slaném připomínají jména literátů, faktický rozvoj latinského i českého literátského zpěvu nastal ovšem v 16. století. Roku 1531 pořídila obec český graduál, na sklonku 16. století pěstovali slánští žáci koledu. Významným střediskem hudebního dění se stala již zmiňovaná piaristická kolej, jejímž rektorem byl na sklonku 17. století skladatelsky činný A. Pelikán.

Piaristické školy byly v tu dobu zakládány po celé Evropě. Byla to střediska, ve kterých bylo záměrem vychovávat chudou mládež, o kterou se téměř nikdo nestaral. Zakladatelem piaristického řádu byl Španěl Josef Kalasanský. Do českých zemí byli piaristé uvedeni především díky velkému příznivci tohoto řádu, kardinálu Dietrichsteinovi. Jejich hlavním úkolem bylo vychovávat mládež a podporovat katolickou církev v rekatolizačních snahách, protože většina obyvatel země se hlásila k víře husitské nebo k protestantismu. Kolej ve Slaném byla zřízena v roce 1658 a o její založení se přičinil provinciál Conti.

Výuka hudby ve školách měla dvojí podobu. Byla vyučována teoreticky jako součást matematicko-fyzikální nauky. Tohoto vyučování se mohli účastnit všichni studenti, pro hudebně nadané žáky pak probíhala praktická výuka vokální či instrumentální hudby. Dále byly v každé koleji zřizovány speciální hudební semináře, ve kterých bylo úkolem zajistit hudební produkci v řádovém kostele. Hudba zaznívala i při spoustě dalších příležitostí jako byly oslavy narozenin a jmenin představených řádu, příjezdy významných hostů nebo třeba schůzky kněží. Repertoárovou šíří piaristické hudební aktivity dokumentuje cenný inventář hudebnin z roku 1713. K místní piaristické koleji měl zřejmě i vztah řeholní skladatel Jaroslaus a Matre Dei. Na koleji se vzdělávali i dva čeští hudebníci, kteří se uplatnili v zahraničí, a to A. Hráček a A. Kommet.

Řada hudebníků vyšla z rodu Machaonských. V příbuzenském vztahu k rodině byl pravděpodobně slánský rodák a pozdější jezuitský hudebník v Praze, Š. J. Machaonský. V polovině 18. století se ve Slaném připomíná piarista V. Kalous, dále pak hudebník A. Šticha.

Dokumenty z roku 1811 vymezovaly hudební povinnosti ponocných. Již v roce 1838 vznikla ve Slaném hudební škola. Spolkové dění reprezentovaly pěvecký spolek Dalibor s hudebním odborem, od roku 1921 dělnický Záboj. Na přelomu 19. a 20. století organizoval hudební život města pedagog, sbormistr Dalibora a dirigent městské hudební kapely Alois Ladislav Vymetal, ředitel kůru, hudební skladatel a pedagog, na kterého poté navázal jeho syn Cyril Vymetal. Z hudebních pedagogů tehdy ve Slaném působili I. Janda a J. Rezek. Ke slánským rodákům patří kromě básníka K. A. Vinařického pěvec a pedagog K. Schmaus, skladatel J. Michl, publicista V. Fiala a skladatel a pianista J. Procházka. Hudební život se zde rozvíjel i po roce 1945.⁵

⁵ VRKOČOVÁ, Ludmila. Slaný. In: FUKAČ, Jiří, Jiří VYSLOUŽIL a Petr MACEK. Slovník české hudební kultury. 1. vyd. Praha: Editio Supraphon, 1997, s. 838. ISBN 80-7058-462-9.

3 Antonín Dvořák a jeho vztah k regionu

Mezi nejznámější osobnosti spjaté s regionem Kladenska je bezesporu světoznámý hudební skladatel Antonín Dvořák. Nejen, že se narodil v Nelahozevsi, která leží jen několik kilometrů od Kralup, ale hlavně strávil značnou část svých dětských let ve Zlonicích, jež leží v okrese Kladno. V této kapitole blíže nastíním nejen stručnou obecnou a hudební historii celé obce, ale hlavně ona léta, které zde Antonín Dvořák strávil.

3.1 Stručná historie Zlonic

Zlonice jsou malé město, které leží severně od Slaného. Obec s tvrzí se rozvinula za renesance, a to hlavně díky působení rodů Valkounů z Aldaru a hrabat Kinských. V roce 1602 se zde postavil zámek, roku 1705 pak byla obec povýšena na městečko. Pohroma postihla Zlonice v roce 1758, kdy je postihl rozsáhlý požár a zapříčinil postupný úpadek celé obce. Během roku 2007 byl obci vrácen status městyse.⁶

Od poloviny 17. století měly Zlonice školního rektora a varhaníka, jemuž sloužil dům zvaný Varhaníkovna. Z první poloviny 18. století je známa osoba kantora a skladatele K. Herinka. Na zlonickém kůru začala v téže době vznikat sbírka hudebnin, vyloučena z piaristické koleje v Slaném. Velkou tradici má zlonická zámecká hudební kultura. Již na sklonku 17. století zde měl V. V. Valkoun z Adlaru své hudebníky a hudba se pěstovala i poté, co Zlonice přešly do majetku hrabat Kinských. Zámečtí páni měli sbor trubačů z místních lesníků a v v dekretní knize zlonického panství lze nalézt, že ještě v roce 1831 byla jako podmínka k přijetí za myslivce požadována hra na žesťové nástroje. Tyto chóry muzikantské byly chloubou Kinských a uplatnily se při zámeckých slavnostech. Zánik této tradice spadá do roku 1844. Hudbu podporovala i řada panských úředníků, z hudebníků-učitelů 19. století lze uvést J. Veselého, J. Urbana, J. Tomana a zvláště A. Liehmana, který ve Zlonicích působil v letech 1832-79.⁷ Pod vlivem těchto hudebníků vyrůstali v prostředí Zlonic dva význační hudebníci, a to barytonista J. Lev, žák Tomanův a od roku 1854 A. Dvořák, jehož učitelem se stává právě A. Liehman.

⁶ Zlonice - historie obce. *Místopisný průvodce po České republice* [online]. © 2009 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: http://www.mistopisy.cz/historie_zlonice_9383.html

⁷ VRKOČOVÁ, Ludmila. Zlonice. In: FUKAČ, Jiří, Jiří VYSLOUŽIL a Petr MACEK. *Slovník české hudební kultury*. 1. vyd. Praha: Editio Supraphon, 1997, s. 1022-1023. ISBN 80-7058-462-9.

3.2 Antonín Dvořák a Zlonice

Ve Zlonicích žil A. Dvořák zprvu u svého strýce, později u rodičů, kteří se tam přistěhovali z nedaleké Nelahozevsi. Dvořák se přišel do Zlonic vyučit řezníkem, na počátku 90. let 20. století však byla vyvrácena domněnka, podle které se Dvořák řezníkem skutečně vyučil - výuční list, který se kdysi objevil, byl ve skutečnosti podvrhem. Zásadní význam měl ale pro mladého Dvořáka zlonický pobyt z hlediska jeho dalšího hudebního vzdělání. U učitele Liehmana se naučil nejprve na housle, což bylo považováno za jakýsi základ. Když v umění pokročil, začal poznávat také generálbas a hru na varhany. Svě začátky u Liehmana Dvořák později popisoval takto: *"Když jsem přišel k Liehmannovi prvně do školy, byl u něho synáček pana správce a Liehmann ho učil hrát na klavír. Chlapci mohlo být asi 8 nebo 9 let a byl náramně pěkně oblečen. Na kabátě vzadu na hřbetě měl vyšitou velkou kytku a mně se ta kytky moc líbila. Ale nikdy nezapomenu, jak mi bylo, když jsem slyšel, jak ten chlapec hraje. Hrál jednu polku a ani jednou nechybil! A mně bylo najednou tak smutno, jako kdyby mi někdo umřel. Tu kytku jsem mu nezáviděl, ale že zná tak pěkně hrát - no, to jsem mu snad taky nezáviděl - ale bylo mně líto, že jsem o pár let starší a neznám zahrát ani jednu pěknou polku. A tak jsem si v duchu myslil: 'Pane Bože, kdypak budu znát tak hrát jako ten synáček pana správce!'"⁸*

Dvořákovi rodiče se do Zlonic přistěhovali o dva roky později, není však známo, zda bydlel Antonín u nich, nebo dále zůstával u svého strýce. Jisté je však to, že naprostou většinu svého času trávil mladý Antonín Dvořák ve Varhaníkovně, ve které bydlel Liehmann a kde měl také třídu s klavírem. Brzy začal mladý Dvořák hrát a zpívat na kůru místního kostela. Nejdříve na housle, později ho učitel začal pouštět i k varhanám. V dalším roce (1856) byl Antonín poslán na jeden školní rok do České Kamenice, a tak se Antonín dostal do rodiny mlynáře Ohma. V Kamenici se také dostal pod vliv Františka Hanckeho, absolventa pražské varhanické školy a ředitele místního děkanského chrámu. Ten se rád ujal jeho dalšího vzdělávání v hudební teorii i ve hře na varhany. V roce 1857 se Dvořák vrací zpátky do Zlonic, ne však na dlouho. Jeho otec dospěl k rozhodnutí umožnit synovi další hudební vzdělání a v září tak mladý Dvořák odchází na varhanickou školu v Praze. V následujících letech se Dvořák do Zlonic několikrát vracel, obvykle během prázdnin nebo na svátky. Do jeho let

⁸ Dvořák a Zlonice. *Antonín Dvořák* [online]. © 2005 - 2013 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.antonin-dvorak.cz/zlonice>

ve Zlonicích také spadají jeho první skladatelské pokusy. První dochovanou skladbou je polka „Pomněnka“ z roku 1854, jejíž hlavní díl vytvořil Dvořák a zbytek Liehmann. Další skladbou vzniklou ve Zlonicích je „Polka E dur“, kterou Dvořák napsal 27. února roku 1860 o jarmarku. V letech 1863-1865 napsal Dvořák svou prvou symfonii zvanou „Zlonické zvony“.⁹

3.3 Antonín Dvořák a Terinka Liehmannová

Ve většině životopisů z mládí Antonína Dvořáka je zmínka o jeho přátelství, či dokonce mladické lásce, kterou měla být Terinka Liehmannová. Je velmi pravděpodobné, že jejich citový vztah měl původ v hudbě. Terinka totiž byla velice dobrou pianistkou a Antonín Dvořák byl již celkem zručným houslistou. Je známo to, že spolu zpívali jak na kůru zlonického chrámu, tak při různých slavnostních příležitostech, například Liehmannovu píseň „Ich Lob' den Fleiss“, která byla zpívána pod okny školní budovy při výroční zkoušce. Existují dokonce doklady, že k nějakému vztahu mezi Antonínem a Terinkou opravdu došlo. Odchodem Antonína Dvořáka na varhanickou školu do Prahy v roce 1857 totiž vztah neskončil. O tom svědčí zápis do památníku Terinky Liehmannové v tomto znění:

„Když si někdy v různé době,
trudem zastřeš pohled svůj,
tenkrát pomni dívko sobě,
to psal věrný přítel Tvůj.“

Ve Zlonicích, 18 7/9 1858, A. L. Dvořák.¹⁰

Může zde ale vzniknout námitka, že zápis do památníku byl tehdy úplně běžnou věcí. Existují však i další důkazy o trvání citového vztahu k Terince. V roce 1860 Antonín Dvořák posílá Terince přání. Jedná se o barevně tištěnou kartičku, která je lemována krajkou. Ani po několika letech však nekončí Dvořákovy vztahy s rodinou Liehmannovou. V letech 1860-1865, kdy již bydlela celá početná rodina Františka Dvořáka v jedné místnosti domku čp. 70 ve Zlonicích, Antonín Dvořák při svých návštěvách často využíval spíše pohostinnosti rodiny Liehmannových, kteří na tom byli přeci jen finančně o něco lépe a kde byl navíc Antonín velmi oblíben. Tehdy již zůstaly Liehmannovým z dvanácti dětí jen tři, byla to právě Terezie,

⁹ Dvořák a Zlonice. *Antonín Dvořák* [online]. © 2005 - 2013 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.antonin-dvorak.cz/zlonice>

¹⁰ HORA, Miroslav. *Antonín Dvořák ve Zlonicích*. Zlonice: Vlastivědný kroužek Zlonicka, 1980. s. 18

Sidonie a syn Rudolf. Všem třem potomkům byl Antonín velmi dobrým a také milým přítelem. V těchto letech však probíhal u rodiny Františka Dvořáka existenční boj. Vedlo se jim vyloženě špatně, což dokládá jedna místnost, ve které bydlela celá rodina. Samotný Antonín Dvořák na tom nebyl finančně o moc lépe. Od roku 1859 hrál v kapele Karka Komzálka, což mu však poskytovalo jen nutný finanční základ, a tak jeho cest do Zlonic ubývá. Právě z této doby se datuje vznik jeho první symfonie, kterou nazval „Zlonické zvony“. To bylo v době, kdy už jeho návštěvy do Zlonic ustávaly. Jednak se rodina Františka Dvořáka přestěhovala do Kladna a tím byl přerušen přímý styk Antonína se Zlonicemi, zároveň se Antonín zamiloval do Josefíny Čermákové a tato již od počátku zcela beznadějná a neopětovaná láska ho provázela celý jeho život. Poté se však sblížil s její sestrou, Annou Čermákovou a tato známost byla zakončena svatbou v roce 1873 a brzkým narozením syna Otakara.¹¹

Dá se předpokládat, že ani u Liehmannů se na vztah Antonína a Terinky nenahlíželo jako na cestu, která by měla skončit u oltáře, a to hlavně kvůli tomu, že zde pro to nebyly existenční ani věkové podmínky. Antonín v Praze bojoval o svojí holou existenci a vyhlídky na zlepšení jeho situace byly ještě daleko v nedohlednu. Byla tu také určitá touha Liehmannových, aby alespoň jedno z jejich tří dětí bylo slušně zaopatřeno. Zřejmě proto také došlo k seznámení Terinky s hospodářským správcem Gabrielem Čapkem. O jejich seznámení nejsou žádné zprávy, jejich svatba se uskutečnila pravděpodobně v roce 1869. V tomto roce totiž složil Antonín Liehmann pro svatbu své dcery ve Vojkově skladby „Před sňatkem“, „Po sňatku“, „Vojkovický svatební pochod“ a „Vojkovské obžínky“.¹²

Další zprávy o životě Terinky Čapkové-Liehmannové jsou známy z dopisů její dcery Marie, provdané Sýkorové, z roku 1953. V dopise paní Sýkorová vzpomíná na své návštěvy ve Zlonicích, kdy ještě žil její děd, tedy Antonín Liehmann, poté z doby, kdy s maminkou chodila navštěvovat právě hrob svého děda. Vzpomíná také na maminku, jak pečlivě uchovávala fotografii, kterou dostala od Antonína Dvořáka. Dále potom také na to, jak byla její maminka krásná, že ráda vyprávěla o svých mladých letech a že stále ráda zpívala. Terinka Liehmannová zemřela 17. března 1917, kdy v šest hodin prý ještě hrála na klavír, a když v sedm hodin zvonili k večeři a maminka nepřišla, běželi pro ni a našli ji mrtvou u klavíru.

¹¹ HORA, Miroslav. *Antonín Dvořák ve Zlonicích*. Zlonice: Vlastivědný kroužek Zlonicka, 1980. s. 19

¹² HORA, Miroslav. *Antonín Dvořák ve Zlonicích*. Zlonice: Vlastivědný kroužek Zlonicka, 1980. s. 20

Zemřela tedy, jak se na muzikanta sluší. V souvislosti se vztahem Antonína Dvořáka s Terinkou Liehmannovou je nutno zmínit Dvořákovu operu „Jakobín“. Zřejmě už dnes nelze s určitostí zjistit, zda to byl záměr, ale některé podrobnosti libreta jako by libretistka Marie Červinková-Riegrová přímo opsala z Dvořákova pobytu ve Zlonicích. Postava venkovského učitele Bendy svou typologií přesně odpovídá skutečnému Dvořákovu učiteli Liehmannovi, až na silný sklon ke konzumaci alkoholu, což je okolnost, která se v opeře pochopitelně nevyskytuje. Postava Terinky se pak dokonce shoduje i jménem a scénou, ve které Jiří s Terinkou zpívají dueto, odpovídá výše zmíněné vzpomínce.¹³

3.4 Návštěvy Antonína Dvořáka Kladenska v jeho dospělosti

Antonín Dvořák se nejen do Zlonic ještě vrátil v dospělosti, tedy v době, kdy byl již slavným a uznávaným umělcem. Bylo to v rámci cyklu koncertů s jeho kolegy profesorem Hanušem Wihanem a Ferdinandem Sachnerem. Celý cyklus koncertů byl jakousi rozlučkou s vlastní před odjezdem Antonína Dvořáka do USA. V kladenském regionu se odehrály celkem tři koncerty. První z nich se uskutečnil v Kladně, 6. ledna. 1892 v sále hotelu „U bílého beránka“. Během koncertu zaznělo několik komorních skladeb a jedna novinka, tou bylo klavírní trio „Dumky“. Vystoupení bylo zároveň doplněno o místní umělkyně, konkrétně o paní Moravcovou a slečnu Vášovou, později Strádalovou. Druhý koncert, který se odehrál v okolí Kladna, byl koncert ve Slaném. Ten se odehrál o měsíc později, 7. února 1892, v divadle. Zde koncert proběhl za spoluúčasti smíšených sborů Dalibor a Hlahol. Další, již poslední koncert v rámci cyklu před odjezdem do USA v tomto kraji, se odehrál 21. února 1892 ve Velvarech v hostinci „U Štěpána“ se sborem Hlahol.

Po smrti Antonína Liehmannova Antonín Dvořák zorganizoval koncert, jehož výtěžek měl jít na výstavbu Liehmannova památníku. Koncert se odehrál 26. září 1880 ve Velké hospodě ve Zlonicích, výtěžek činil 136 zlatých. Ve Zlonicích prý proběhl i koncert v rámci Dvořákova turné před jeho odjezdem do USA, nikomu se však nepodařilo zjistit jeho přesné datum, program ani místo konání, existovala tedy pouze jen svědeckví pamětníků.¹⁴

¹³ HORA, Miroslav. *Antonín Dvořák ve Zlonicích*. Zlonice: Vlastivědný kroužek Zlonicka, 1980. s. 22

¹⁴ KRAJNÍK, Stanislav. *Antonín Dvořák a náš kraj: vztahy Antonína Dvořáka a jeho rodiny ke Slánsku a Kladensku*. Kladno: Okresní muzeum, 1997. s. 18

I když Antonín Dvořák v Nelahozevsi a později ve Zlonicích prožil pouze malou část svého života, stal se první opravdu významnou hudební osobností, která je spjata s kladenským regionem. O tom, že na skladatele zdejší obyvatelé stále nezapomněli a stále k němu vzhlížejí, hovoří i fakt, že se na zámku v Nelahozevsi pravidelně koná festival Dvořákova hudební Nelahozeves, jenž je známý nejen po celé České republice, ale po celém světě.¹⁵

¹⁵ PRŮCHOVÁ, Veronika. *Zámek Nelahozeves: Dvořákova Hudební Nelahozeves* [online]. [cit. 2010-12-10]. Dostupné z: <http://www.zamek-nelahozeves.cz/dvorakova-nelahozeves.php>

4 Váša Suk - kladenský rodák, který zasvětil svůj život dalekému Rusku

Antonín Dvořák, který je bezesporu nejslavnějším hudebním rodákem regionu, ovšem není jedinou významnou osobností, jejíž život je nějakým způsobem spojen s Kladenskem. Mezi další slavné rodáky lze bezesporu zařadit Vášu Suka, hudebního skladatele a především dirigenta, který drtivou většinu svého života zasvětil dalekému Rusku, kde na něj dodnes vzpomínají. I přes tuto skutečnost však nezapomínal na své rodné Kladno a udržoval tak pevné a vřelé vztahy s celým regionem.

4.1 Rodina a dětství Váši Suka

Rod Suků pocházel původně z obce Makotřasy, obce, která leží ve vzdálenosti necelých devíti kilometrů od Kladna a má dnes pouhých 308 obyvatel. Sukové zde žili již velmi dlouho a jejich jméno nebylo na Kladensku žádnou zvláštností. Z Makotřas pocházel také děd Váši Suka, venkovský učitel a dobrý hudebník Jan Suk. V rodné obci však moc dlouho nevydržel a brzy se vydal i se svojí manželkou Marií Sukovou, rozenou Hanušovou, do nedalekých Třebusic u Kolče, aby zde započal svoji učitelskou kariéru. Učitelství však tehdy moc nevynášelo, a tak si byl nucen Jan Suk přivydělávat hraním k tanci na všemožných rodinných slavnostech a zábavách, obzvláště poté, co se jeho ženě narodily jejich čtyři děti - Marie, Jan, Josef a František. Příliš práce a starostí mu však brzy začalo způsobovat nemalé zdravotní problémy, které mu nakonec znemožnily pokračovat v jeho učitelské kariéře. Mladou rodinu zachránil otec Hanuš z Kladna, když je pozval k sobě. U něj našla rodina zabezpečení, avšak úleva netrvala dlouho. Janu Sukovi se jeho zdraví nevrátilo a 11. listopadu 1844 v Kladně zemřel.

Vdova Marie byla vržena do velmi těžké situace. Sama musela vychovávat svoje čtyři malé děti a tak není divu, že se s ní brzy oženil Jan Pátek, který si ji velmi oblíbil. Děti tak dostaly nového otce i domov. U všech dětí se později projevil velký hudební talent a zájem o hudbu, ovšem matka s novým otcem jejich nadšení nesdíleli a tak se děti musely zaučit v nějakém tehdejší pořídném řemesle. Josef se vyučil kovářem a Jan, budoucí otec Váši, zase řezníkem. Výjimku tvořil František, který již jako malý chlapec udivoval lidi ve svém okolí čistým hláskem. Zpíval na kůru kladenského kostela a zanedlouho si ho všiml kladenský rodák, Václav Šulc, který působil jako profesor na Akademickém gymnasiu a přemluvil jeho rodiče, aby mu svěřili Františkovo vzdělání. František Suk se poté v Praze uplatnil i jako zpěvák, nějaký čas dokonce působil i ve slavném pěveckém spolku Hlahol a po svém návratu

do Kladna působil jako úředník u Pražské železářské společnosti. Zajímavé bylo jeho přátelství s básníkem J. V. Sládkem, se kterým se v Praze během studií zpřátelil. Sám František začal také psát verše, některé z nich dokonce sám Sládek otiskl.¹⁶

Více než František je ale v příběhu Váši Suka důležitý jeho otec Jan. Ten se roku 1860 přestěhoval do řeznického krámu v domku čp. 90, který patřil jeho matce. Na tomto domě, který stojí na rohu ulic Stará, Ivana Olbrachtů a T. G. Masaryka, dnes také najdeme pamětní desku, na které je nápis „*Zde se narodil dne 16. XI. 1861 hudební skladatel Váša Suk. Zemřel 12. ledna 1933 v Moskvě.*“¹⁷ Tato pamětní deska byla postavena v první polovině dvacátého století a o její vznik se zasloužil hudebník, pedagog a také sbormistr a zakladatel hudebního spolku Smetana, pan Cyril Novotný, který se mimo jiné zasloužil také o vznik pomníků na počest Bedřicha Smetany, Antonína Dvořáka a jeho matky.¹⁸

Za manželku si Jan Suk vzal Annu Jedličkovou, dceru měšťského sluhy. O rok později, 16. listopadu 1861, se jim narodil první syn, pokřtěný Václav. Již u kolébky mu byly zpívány jeho matkou písně, celý dům zvaný „U Šindelářů“ byl známý hudebností svých obyvatel. Sám Vášův otec působil v kladenském hudebním kroužku nazvaném Sukovo sexteto, kde kromě něj pravidelně hráli a zpívali ještě Vášovi strýcové Josef a již známý František. Sexteto hrálo vše od populární hudby až po vážná díla velkých mistrů. Není tedy divu, že se Váša už jako malý kluk začal věnovat právě hudbě. Jeho oblíbeným nástrojem se staly housle, na které hrával celé dny. V roce 1867 vstoupil do farní měšťské školy jako žák první třídy, jeho učitelem byl Josef Hálek, který Vášu učil i hudební výchově a měl na jeho pozdější hudební vývoj velký vliv. Josef Hálek je dnes popisován jako přísný a důsledný pedagog, který sám sobě a také svým žákům nic neodpouštěl. Byl také výborným hudebníkem, který se zasloužil o povznesení hudebního života v celém hornickém Kladně. Byl to také právě on, kdo Vášu Suka naučil lásce k ruské zemi. Josef Hálek byl totiž přesvědčeným rusofilem a své názory začal Vášovi vštěpovat. Později mu dokonce věnoval knihu „*Obrazy z Rusi*“. Tento výběr určitě nebyl náhodný - chtěl Vášu naučit lásce k ruské zemi, ruskému lidu a jeho kultuře.

¹⁶ UHEREK, Zdeněk. *Kladenský rodák Váša Suk, Národní umělec RSFSR*. Praha: Orbis, 1963. s. 10

¹⁷ VYKOUK, Jaroslav. *Oficiální stránky statutárního města Kladna: Proslavili město Váša Suk* [online]. [2005-24-02] [cit. 2011-04-15]. Dostupné z: <http://www.mestokladno.cz/proslavili-mesto-vaclav-suk/d-357428>

¹⁸ ÚSTAV HUDEBNÍ VĚDY FILOZOFICKÉ FAKULTY MASARYKOVY UNIVERZITY: *Český hudební slovník osob a institucí* [online]. © 2008 [cit. 2011-04-17]. Dostupné z: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&action=record_detail&id=4072

Váša prožíval své dětství spolu se sourozenci Eduardem, Bohuslavem a Julií, jeho otec mezitím koupil vlastní dům s řeznickým krámem, který stál naproti jejich předchozímu bydlišti. Častou návštěvou zde byl Vášův strýc František, jenž bydlel nedaleko na náměstí a který si Vášu velmi oblíbil, zřejmě pro jeho muzikantský talent. Vyprávěl mu o svém životě v Praze, o významných hudebnících a také jako nadšený vlastenec podpořil Vášovo češství. Byl to také právě on, kdo přesvědčil jeho rodiče, aby se jejich syn mohl naplno věnovat hudbě. Ještě předtím, než Váša Suk opustil kladenskou školu, musel na jeden rok do Žatce na zkušenou. Byla to také jeho vůbec první cesta z domova a pro Vášu nezůstala bez užitku. Za ten rok v Žatci se totiž naučil německy.¹⁹

Ve svých necelých dvanácti letech, tedy v roce 1873, se Váša Suk stal posluchačem pražské konzervatoře a jeho novým učitelem ve hře na housle se stal Antonín Benewitz, který se velmi zasloužil o Vášovu světovou pověst. Byl sice proti přijímání příliš mladých žáků, ale talent Váši ho přiměl, aby tentokrát udělal výjimku. Pod jeho vedením tak Váša Suk dospěl ve vynikajícího houslistu, který již dokonale ovládal techniku svého nástroje a jelikož Benewitz dbal na to, aby jeho žáci prošli nezbytnou orchestrální praxí, seznámil se Váša také poprvé s orchestrem a orchestrální hrou. Postupem času se naučil také hře na klavír, rozšířil své všeobecné vzdělání a stále více ho to začalo táhnout k tajemstvím dirigentské a skladatelské práce. Zvláště ho přitahovala kompozice, a tak šla postupně hra na housle do pozadí. Zdokonalil se zde také v němčině a začal se učit francouzsky. V roce 1879 ukončil s velkými nadějemi a také s výtečným úspěchem Váša Suk svá studia na konzervatoři a těšil se, jak si svým uměním otevře cestu k srdcím mnoha lidí. Doma však začal být přebytečný, nikdo na něj nečekal, a tak pomalu začal přemýšlet o tom, že podnikne cestu do zahraničí, aby si získal respekt a uplatnění jako mnoho umělců před ním. V roce 1880 se vydává na cestu do dalekého Ruska, aniž by tušil, že se mu tato země stane jeho celoživotním údělem. Sympatie k Rusku a také k jeho lidu nebyly tehdy nic výjimečného, byla to součást protirakouského odboje, která v té době začal český a slovenský lid podnikat. Jeho cesta do Ruska tedy nebyla žádnou náhodou.²⁰

¹⁹ UHEREK, Zdeněk. *Kladenský rodák Váša Suk, Národní umělec RSFSR*. Praha: Orbis, 1963. s. 13

²⁰ UHEREK, Zdeněk. *Kladenský rodák Váša Suk, Národní umělec RSFSR*. Praha: Orbis, 1963. s. 15

4.2 První léta v Rusku

V roce 1880 tedy mladý Váša Suk odjíždí jako člen orchestru Laubeho ze své vlasti. Cesta orchestru vedla přes Varšavu do ukrajinských měst, zde však Váša Suk orchestr opustil a na podzim působil v Kyjevě jako koncertní mistr v orchestru operní skupiny I. Setova. Operní skupina zde působila již od roku 1867 a Váša Suk zde prožil celkem dva roky, během kterých dosáhl významného postavení, svých prvních uměleckých úspěchů a v neposlední řadě i finančního zajištění. V roce 1882 se s Kyjevem roloučil, protože dostal lákavou nabídku od šéfa opery Velkého divadla v Moskvě na místo hráče prvních houslí, kterou ihned přijal. Nezůstal však pouze u hraní na housle a začal se důkladně zajímat o ruská operní díla a o operu jako takovou. Začínal svojí budoucnost vidět v tvůrčí práci skladatele a dirigenta a právě v Moskvě začal tuto vizi naplňovat. Byl velmi aktivní zejména jako skladatel a o první provedení jeho skladeb se zasloužili jeho čeští přátelé – hudebníci, kteří se v té době často scházeli v soukromí a také na společných veřejných českých večerech. Právě na jednom takovém večeru, který se konal 29. září 1884, poprvé zazněly skladby Váši Suka. Byly to „České národní písně pro smyčcové nástroje“, a také skladby „O nevěstě“ a „Černé oči“, které zazpíval Antonín Barcal za klavírního doprovodu Suka. Skladby měly u publika velký úspěch, a to samozřejmě skladatele velmi potěšilo. V té době již měl Váša Suk se skládáním dost zkušeností, vytvořil obsáhlá orchestrální díla pro smyčcový orchestr nebo například symfonickou báseň „Jan Hus“, která se opírá o několik témat – o samotného slavného kněze, jeho protivníky a je zde také téma husitského chorálu, které tvoří mohutný závěr celého díla a který měl podle samotného skladatele představovat bojový pochod husitských vojsk, připomínající slavnou epochu českého národa a také její odkaz.²¹

První veřejné uvedení jeho vlastních skladeb přineslo zájem ruské veřejnosti. Moskevská filharmonická společnost projevila zájem uvést jeho díla ve svých koncertech roku 1884, především právě jeho symfonickou báseň „Jan Hus“. O této události Váša Suk ihned napsal s velkou radostí svému strýci Františkovi do rodného Kladna dopis, ve kterém mu sdělil všechny důležité novinky a události, které se u něj v poslední době udály. Jeho skladby byly také velmi kladně přijaty kritiky v časopisech „Izvestija“, „Russkije vedomosti“ nebo „Sovremennik“. Kritici zdůraznili velký skladatelův talent, harmonickou složku skladby a také

²¹ UHEREK, Zdeněk. *Kladenský rodák Váša Suk, Národní umělec RSFSR*. Praha: Orbis, 1963. s. 20

její pikantnost. Jsou zde také oceněny pozdější charakteristické rysy pro jeho skladby, totiž zápal, ohnivost a temperament.²²

V létě roku 1885 Váša Suk začínal cítit, že se bude muset ve své kariéře posunout dál a tak již na podzim téhož roku začal pracovat na dirigentském postu v soukromé operní skupině Andrejeva–Burlaka v Charkově. Jako dirigent byl však ještě bez zkušeností a jeho postavení, navíc u soukromé společnosti, která si na sebe musí sama vydělat, zde bylo velmi obtížné. Začal na sobě tedy velmi tvrdě pracovat, studoval různorodý operní repertoár, který dříve ani neměl možnost poznat a doufal, že ve své dirigentské práci dosáhne nějakého většího úspěchu. Ten na sebe nenechal dlouho čekat. Představení jeho operní skupiny totiž navštívil za svého pobytu v Charkově sám Petr Iljič Čajkovskij a byl přímo nadšen uměleckými výsledky a talentem mladého českého dirigenta. Díky své poctivé práci si dokonce Váša Suk získal i cenné osobní přátelství tohoto geniálního skladatele, o které se později v budoucnu mohl opřít. V Charkově se Váša Suk tehdy těšil ohromnému úspěchu, ale bohužel ani zde nesetřval moc dlouho. Jednou totiž z Oděsy do Charkova přijela italská operní skupina, která se stala pro městskou smetánku novou módou. To způsobilo pokles návštěvnosti a později dokonce finanční krach operní skupiny v Charkově, kterou byli nuceni její ředitelé rozpustit. O místo přišel i Váša Suk a dokonce nedostal ani honorář, který mu měl být vyplacen. Jeho popularita ve městě mu však otevřela dveře do mnoha měšťanských rodin, kde za velmi výhodných podmínek začal vyučovat ve hře na housle.²³

Postavení soukromého učitele však sám Váša Suk považoval jen za přechodné, a tak v roce 1888 nastoupil na místo ředitele hudební společnosti v Taganrogu. Zde vykonal veliký kus průkopnické práce, což později ocenilo samo město a v roce 1916 ho obyvatelé zvolili čestným členem taganrožského oddělení Ruské hudební společnosti a vyznamenali ho uznáním za popularizaci vážné hudby mezi obyvateli Taganrogu.²⁴

Ani zde však Suk nevydržel dlouho a s velikými nadějemi se v roce 1888 přihlásil na konkurz na místo dirigenta v Alexandrijské opeře v Petrohradu. Brzy se však dozvěděl, že dostat se na toto místo nebude vůbec lehké, jelikož prý vše záleží jen na protekci. Tehdy si Váša vzpomněl

²² UHEREK, Zdeněk. *Kladenský rodák Váša Suk, Národní umělec RSFSR*. Praha: Orbis, 1963. s. 21

²³ UHEREK, Zdeněk. *Kladenský rodák Váša Suk, Národní umělec RSFSR*. Praha: Orbis, 1963. s. 23

²⁴ Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Taganrog [online]. c2013 [citováno 13. 02. 2013]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Taganrog&oldid=9678404>

na své předchozí setkání s P. I. Čajkovským a právě na něj se obrátil s prosbou o podporu. Čajkovskij na Vášu nezapomněl a ihned mu nabídl svoji pomoc. V srpnu 1888 tak napsal řediteli Vsevoložskému dopis s tímto zněním: *„Koncem srpna se bude konat v Petrohradě konkurs na místo kapelníka dramatického ansámblu. Mezi kandidáty bude nějaký p. Suk, kterého velmi dobře znám. Kromě mne ho zná trochu p. Nápravník (český rodák a dlouhá léta působil jako ředitel petrohradské opery), avšak ten ho neviděl dirigovat. Já jsem měl příležitost vidět opery provedené pod jeho vedením, přičemž jsem byl přímo udiven jeho talentem. Hovořím o tom bez zveličování. Od té doby se jeho zkušenost zvětšila a nyní se naskytuje možnost, aby se vyplnil jeho dávný sen dostat se do hlavního města. Hovoří se, že kromě skutečných schopností vyžaduje se také doporučení. Jestli je tomu tak, pak já doporučuji p. Suka co nejdůrazněji a směle se zaručuji, že budete plně spokojen s Vaším Alexandrijským kapelníkem, jestli toto místo dostane Suk. Prokažte mu Vaši mocnou podporu. Mimochodem, jsem přesvědčen, že i na konkursu ukáže své schopnosti z té nejlepší stránky. Upřímně oddaný Vás si vážící P. Čajkovskij.“*²⁵

Bohužel ani s pomocí Čajkovského Váša Suk kýžené místo nezískal a tak byl nucen v Tangarogu strávit ještě jednu další sezónu.

4.3 Návštěvy rodného Kladna a autorská opera Lesů Pán

Na svůj domov však samozřejmě Váša Suk nezapomínal a každoročně se po skončení sezóny do Čech vracel. Návštěvy v Kladně nezůstaly bez odezvy obyvatel. Každý chtěl slavného rodáka vidět, slyšet jeho vyprávění o Rusku a poslechnout si jeho hru na housle. Často tak hrával pro známé i neznámé lidi pod okny bytu rodiny Sukových. Doma se často setkával nejen s rodiči, ale také se svým strýcem Františkem nebo učitelem Hájkem. Povzbuzen velikým zájmem a dobrými ohlasy na jeho domácí vystoupení před kladenským publikem Váša Suk v roce 1885 poprosil Srba–Debrnova o možnost provedení jeho symfonické básně „Jan Hus“ na svatojánské akademii v Praze. Z toho nakonec sešlo a dodnes nikdo neví proč. Toto odmítnutí Suka velmi mrzelo a měl velikou radost z toho, že se báseň díky houslovému virtuóзовi Willhelmiovi podařilo později vydat alespoň v Německu. Možná právě díky tomuto úspěchu začal Váša Suk usilovně přemýšlet o vytvoření své vlastní autorské opery. V roce 1882 mu jeho učitel Hálek poslal do Ruska knížečku s verši Máchova Máje a připsal k nim: *„Posílám Ti české verše, které jsi tak rád čítal. Myslím, že tentokráte jim porozumíš lépe, než*

²⁵ UHEREK, Zdeněk. *Kladenský rodák Váša Suk, Národní umělec RSFSR*. Praha: Orbis, 1963. s. 25

kdysi doma.“ Vášu tyto známé verše znovu zaujaly a již v odpovědi Hálkovi vyjádřil přání komponovat hudbu právě na motivy Máchova „Máje“. Nevěděl však v jaké podobě a i na tuto otázku mu pomohl odpovědět jeho učitel Hálek, když mu odpověděl takto: „*Puť se do toho! Získáš si velkou zásluhu o českou hudbu. Abys věděl, že nejen mne a Tebe trápí stejná myšlenka, oznamuji Ti, že spisovatel J. V. Frič napsal již libreto k opeře na verše Máchova Máje. Dopiš mu – snad se dohodnete.*“²⁶

Trvalo však ještě několik let, než došlo k realizaci největšího díla, jaké kdy Váša Suk stvořil. V roce 1885 se skutečně spojil s Fričem, aby ho požádal o jeho libreto. Ten mu odepsal a po několika měsících začal Suk na opeře, která dostala název „Lesů pán“, konečně naplno pracovat. Inspirace do svého libreta hledal Frič například u Verdiho opery „Trubadúr“, která byla provedena v Praze v roce 1865. Vzájemné dopisování Suka a Friče trvalo přes čtyři roky. Za tu dobu se mezi oběma vyvinulo pevné přátelství a v letech této společné spolupráce Suk často přijížděl do Kladna nebo do Prahy, přičemž jeho první cesta vedla vždy k Fričovi. Práce na opeře se však nečekaně protahovala, zřejmě také díky krizi, která zasáhla Suka v Taganrogu. V únoru roku 1889 Suk konečně přistoupil k napsání partitury a v prosinci téhož roku spolu s přáním nového roku Fričovi oznámil, že operu konečně dokončil. V době, kdy se práce na opeře blížily ke zdárnému konci, vyvrcholila také Sukova krize v Taganrogu a skladatel se tak konečně rozhodl toto město nadobro opustit a utekl na nějaký čas do Moskvy.²⁷

Zde se však zatím Suk neuplatnil, a proto musel vzít alespoň nabídku na vedení soukromé opery Krtavova ve Vilnu. Z Vilna se poté Suk vydal na cestu po ruských městech s různými operními společnostmi. Jeho nadání se čím dál více začínalo projevovat a dřívější krize se zdála být konečně zažehnána. Stálou součástí jeho operního repertoáru se stala díla jako „Ivan Susanin“ od Glinkova, „Evžen Oněgin“ od Čajkovského nebo Rimského–Korsakova „Carská nevěsta“. V roce 1898 se stal jeho působištěm na delší dobu opět Charkov a velkou pozornost začal věnovat dílům Rimského–Korsakova, který se v té době dostal do čela hudebního života v Rusku a nejvýznamněji se věnoval opeře. Jeho opery však byly na tehdejší poměry v Rusku příliš demokratické, pokrokové a ideové, a tak se prozatím hrály především v soukromých divadelních společnostech. I přesto se Suk rozhodl pro uvedení

²⁶ UHEREK, Zdeněk. *Kladenský rodák Váša Suk, Národní umělec RSFSR*. Praha: Orbis, 1963. s. 30

²⁷ UHEREK, Zdeněk. *Kladenský rodák Váša Suk, Národní umělec RSFSR*. Praha: Orbis, 1963. s. 35

jeho opery „Sadko“ právě v Charkově. S operou slavil velký úspěch a hned další sezonu zde uvedl další jeho operu „Carská nevěsta“. I ta slavila velký úspěch, a proto se ji divadlo rozhodlo uvést na svém zájezdu do Petrohradu. Tohoto představení se zúčastnil dokonce i sám skladatel Rimský–Korsakov. Ten byl po představení spíše rozhořčen, zřejmě díky škrtům, které Suk ve svém provedení musel udělat, ale i přesto si ruský skladatel uvědomoval jeho dirigentské kvality. Suk poté uváděl další jeho opery ještě několik let poté.²⁸

V Charkově však Suk nepůsobil pouze jako dirigent, ale také jako učitel a hlavně propagátor české hudby. Dirigoval také symfonické orchestry, pro které uvedl díla Dvořáka a Smetany a dokázal tak v Charkově české hudbě vybojovat čestné místo a uznání. Váša Suk se zde cítil velmi dobře, bylo zde mnoho přátelských lidí, kteří si ho vážili. Začal se také přátelit s Aloisem Jiráskem a Josefem Holým. Zřejmě na popud svých přátel se Suk rozhodl v Charkově připravit premiéru své opery „Lesů Pán“. Došlo k tomu až devět let po jejím dokončení a spoluautor opery, pan Frič, se toho bohužel již nedožil. Váša také těch devět let marně čekal, až bude jeho opera představena doma v Čechách. Uvedení v Charkově se však neodešlo bez překážek. Gubernátor totiž nechtěl povolit provozování opery a teprve, když ho Suk osobně navštívil, operu přeci jen povolil. Dne 16. února roku 1900 tak Charkov zhlédl první provedení opery. V listopadu byla uvedena v Kyjevě a obě představení byla velmi úspěšná. Pochvalně se o opeře vyjádřili kritikové v místním tisku a zprávy o opeře se dostaly také do Prahy. Tyto úspěchy vzbudily u Suka opět touhy prosadit se se svou operou v Čechách a věřil, že se to snad konečně povede. 27. října se Sukovi ozval ředitel Národního divadla v Praze pan G. Schmoranz a rok na to schválil přijetí opery i intendant Herold, a tak začala příprava pražské premiéry. Sám Suk převzal řízení celé premiéry. Chtěl tak konečně naplno ukázat dirigentský um své domovině. Na začátku dubna 1903, těsně před premiérou, která byla stanovena na 5. dubna, spěchal alespoň na pár dní do Kladna, aby zde pozdravil své známé, rodinu a o pár dní později již byl připraven v Praze na onu premiéru. Dlouhotrvající potlesk, který provázel každý akt, byl na konci představení ještě delší a hlasitější a Suk byl velmi šťastný. S velikým úsměvem uprostřed věnovaných květin děkoval obecenstvu, které ho tak vřele přijalo. Jeho radost však netrvala dlouho, protože již po několika reprízách se ozvaly i nepřátelské hlasy kritiků, které Suka určitě nepotěšily.²⁹

²⁸ UHEREK, Zdeněk. *Kladenský rodák Váša Suk, Národní umělec RSFSR*. Praha: Orbis, 1963. s. 42

²⁹ UHEREK, Zdeněk. *Kladenský rodák Váša Suk, Národní umělec RSFSR*. Praha: Orbis, 1963. s. 48

Nakonec tak pražská premiéra přinesla autorovi trpké zklamání. J. V. Frič již na kritiku nemohl odpovědět a Suk neuměl bohužel hovořit jinak než svou uměleckou prací. V této chvíli tak viděl pouze jediné východisko – návrat do Ruska.³⁰

4.4 Suk v Moskevském Velkém divadle

Suk se po anabázi v Čechách vrátil zpět do Charkova, nezůstal zde však dlouho. V roce 1905 totiž Suk své dosavadní působiště definitivně opustil a našel nové útočiště v petrohradské Nové opeře. Z Petrohradu jeho cesta vedla do Kyjeva, zde se však zdržel také jen velmi krátce, protože dostal nabídku k dirigování do Moskevského imperátorského divadla. Před sebou měl tak divadlo s možnostmi umělecké práce, o jakých mohl dosud pouze snít a měl ze svého budoucího angažmá velikou radost. Váša Suk v Moskvě podepsal smlouvu na dva roky (od září 1906 do září 1908), aniž by tušil, že se tím připoutal k Velkému divadlu až do konce svého života.³¹ V programu, se kterým Suk do moskevského divadla přišel, zaujímal přední místo ruská klasická hudba, zejména díla Čajkovského a Rimského–Korsakova. První operou, kterou v Moskvě dirigoval, se stala Verdiho „Aida“, kterou už Suk důvěrně znal. Je zajímavé, že na nastudování díla měl Suk pouze tři neděle. Přesto se však jeho premiéra v Moskvě povedla a kritika o Sukovi shodně hovořila jako mistru dirigentovi. Společně s „Aidou“ však Suk studoval ještě jednu operu, totiž „Sadko“ od Rimského–Korsakova, kterou viděla Moskva vůbec poprvé, a i s ní, navzdory složitým vztahům autora opery s divadlem, nakonec slavil úspěch. Z dalších děl Rimského–Korsakova, které Suk nastudoval, lze uvést například opery „Pověsti o neviditelném městě Kintěži“, „Sněžročka“, nebo poslední Korsakovu operu, „Zlatý kohoutek“, což byla otevřená satira na ruský carismus, která musela projít cenzurou. S každou novou uvedenou hrou rostla Sukova autorita jak mezi umělci v divadle, tak i u demokraticky smýšlející veřejnosti. Za jeho působení také rostl umělecky celý kolektiv Velkého divadla. I když Sukovi většinu času zabralo divadlo, v roce 1905 přijal nabídku, aby dirigoval koncerty v petrohradských Sestroreckých lázních. Šedesátičlenný orchestr zde za jeho vedení prováděl významná symfonická díla z celé světové tvorby, na řadu se tak dostaly i české skladby od Dvořáka nebo Smetany. Jeho práce zde byla velmi kladně přijata, kritici

³⁰ UHEREK, Zdeněk. *Kladenský rodák Váša Suk, Národní umělec RSFSR*. Praha: Orbis, 1963. s. 51

³¹ UHEREK, Zdeněk. *Kladenský rodák Váša Suk, Národní umělec RSFSR*. Praha: Orbis, 1963. s. 55

z něj byli nadšení, a tak není divu, že se do lázní Suk každoročně vracel. Celkem zde koncertoval pravidelně po deset let.³²

Po neúspěchu s operou „Lesů Pán“ se však Suk stále méně vracel do rodných Čech, návštěvy jeho země se pro něj staly pomalu vzácností, zřejmě právě kvůli hořkosti z neúspěchu jeho vlastní opery. Kromě toho měl také stále více práce v Rusku a je možné, že se novou prací snažil na svůj největší neúspěch zapomenout. Přesto, když mu to jeho práce dovolila, občas přijížděl do Kladna. Když dorazil domů, z oken jeho rodičů se neustále ozýval hlas klavíru nebo houslí, ale také hlahol příbuzných a jeho přátel z řady muzikantů, například z Kladenské filharmonie³³. 25. května 1910 se Suk dokonce přišel podívat na zkoušku filharmonie. Na uvítanou mu zahráli polku z jeho opery, což ho pochopitelně velmi potěšilo. Z kroniky filharmonie se zachoval zápis a tehdejší Sukova fotografie s věnováním. Orchester pod vedením Hynka Kubáta také požádal Suka o zahrání jedné ze skladeb, které jim po návratu do Ruska poslal. Jednalo se o „Dramatickou předehru“. Po roce 1914 se však Suk do své rodné vlasti nepodíval dlouhých sedm let. Stalo se tak až teprve po první světové válce, kdy přijel opět do Kladna.³⁴

Po proletářské revoluci v roce 1917 se většina českých hudebníků, kteří působili v Rusku, vrátila domů, nikoliv však Váša Suk. Nebyl bolševikem, ale byl člověkem pokrokového myšlení a také znal ponížení a bídu ruského lidu a naprosto v něj věřil, proto dal své umění do rukou právě ruským lidem. Jako šéf opery se tak ihned po revoluci dal do nové práce a usiloval zejména o přiblížení opery prostému divákovi, sestavení nového repertoáru a také vyvrácení módního operního braku. Znamenalo to například, že Velké divadlo organizovalo lidová představení za snížené ceny, vstupenky prodávalo přímo mezi dělnickou třídou a ostatní pracující. Umělci divadla také ještě jezdili do dělnických klubů, aby i zde za doprovodu klavíru, bez jakýchkoliv kulis a líčení vyzpívali celé opery. V každé sezoně se Suk ujal provedení jedné třetiny všech představení z repertoáru divadla, mnohdy to byla právě třetina nejnáročnější. I přes obtížné podmínky, které v Rusku za občanské války panovaly, se Sukovi podařilo celý kolektiv pozvednout k vynikajícím výkonům. Z této doby pochází jeho nastudování Čajkovského „Pikové dámy“ a právě tato inscenace založila tradici realistického pojetí této geniální opery v sovětském Rusku. Na toto období vzpomínal pěvec divadla S.

³² UHEREK, Zdeněk. *Kladenský rodák Váša Suk, Národní umělec RSFSR*. Praha: Orbis, 1963. s. 66

³³ Viz kapitola 5. 1

³⁴ UHEREK, Zdeněk. *Kladenský rodák Váša Suk, Národní umělec RSFSR*. Praha: Orbis, 1963. s. 69

Migaj takto: „Až do posledních dní svého života s mladistvým zápalem dirigoval nezapomenutelné stránky této geniální partitury.“³⁵

Suk hojně dirigoval i za doby vlády V. I. Lenina, který sám kulturu velmi podporoval. Podle levicové vlády však opera ztratila zánikem kapitalismu své oprávnění a pro stará operní divadla, jako bylo Velké divadlo v Moskvě, nemělo být v kultuře místo. Václav Suk tak prožíval spolu s ansámblem divadla těžké chvíle. Suk se navíc nechtěl přidat k vlně emigrantů a striktně odmítl nabídku ze zahraničí, aby působil v Rize jako dirigent a učitel na konzervatoři. V roce 1923 se Suk po dlouhé době vrátil do Kladna, kde mu zvláštní pozornost věnovala místní policie, aby se dozvěděla o jeho mínění o sovětském Rusku. Suk však Rusko policistům jen vychválil a stál tak za sovětskou mocí, policisté se od něj tedy moc nedozvěděli. Bohužel se nedochovaly žádné další informace o této návštěvě.³⁶ Ve dvacátých letech Suk řídil skoro všechny operní inscenace Velkého divadla, o práci měl tedy postaráno. Revoluční událostí bylo například uvedení Bizetovy „Carmen“ 13. května 1922, kterou umělci divadla označili jako počátek nového uměleckého vývoje a představení se dostalo vysokého ocenění u kritiky a u posluchačů. Jeho veliké umění v této době způsobilo, že představitelé sovětského uměleckého života se s ním chtěli setkávat a Suk si tak získal mnoho blízkých přátel, jako například režiséra K. S. Stanislavského, se kterým navázal spolupráci a v jeho operním studiu za minimálních nákladů spolu inscenovali různá díla. Když se studio později v roce 1926 stalo nezávislým na Velkém Divadle, Suk se tu ujal úlohy hlavního dirigenta.³⁷

4.5 Ocenění Váši Suka sovětským lidem a jeho stáří

Výrazným milníkem v jeho životě je rok 1922, kdy byl Váša Suk oceněn sovětskou vládou za své vynikající zásluhy o ruské divadlo, ruskou klasickou operu a hudbu. Byl mu udělen čestný titul Zasloužilého umělce státních akademických divadel. Tím však řada ocenění nekončí, v roce 1925 mu čtyři měsíce před jeho čtyřiašedesátinami Rada lidových komisařů udělila titul Národního umělce Republiky. Jmenován byl v Moskvě 15. září na slavnostním představení Velkého divadla. Jen týden před tím mu byla udělena taková čest, že mohl dirigovat jeden ze slavnostních večerů, uspořádaných k 200. výročí Ruské akademie v Petrohradě. Pro tento večer si vybral „Aidu“ a ovace prý byly takové, jaké Moskva ještě

³⁵ UHEREK, Zdeněk. *Kladenský rodák Váša Suk, Národní umělec RSFSR*. Praha: Orbis, 1963. s. 73

³⁶ UHEREK, Zdeněk. *Kladenský rodák Váša Suk, Národní umělec RSFSR*. Praha: Orbis, 1963. s. 76

³⁷ UHEREK, Zdeněk. *Kladenský rodák Váša Suk, Národní umělec RSFSR*. Praha: Orbis, 1963. s. 79

nepamatovala. Sovětská vláda mu dále udělila dar 15. 000 rublů, spolu s výsadami, o kterých se jeho kolegům mohlo jen zdát. I přes svoje stáří měl však Váša Suk stále chuť pracovat. V roce 1924 mu však zemřela jeho žena Olga Petrovna, se kterou žil třicet dva let. Smutek zkoušel překonat přívalem nové práce, bolest však zapudit nemohl. Spolu s přibývajícými léty mu chablo i jeho zdraví. Další špatnou zprávu dostal z Čech v roce 1928, kdy zemřela jeho sestra Julie. Své tehdejší návštěvy v Čechách trávil odpočinkem v Karlových Varech, ovšem ani to nezabránilo tragédii, která se stala v roce 1929. Sukovy problémy se zdravím vyvrcholily tím, že mu ochrnula celá levá polovina těla. Jeho nezdolná vůle mu však dovolila i v době léčení nadále pracovat. V lednu roku 1930 napsal svým příbuzným do Kladna: *„Díky výtečnému medicínskému personálu, který mne léčil, začínám se pomalu pozdravovati a lékaři, zvláště profesor Choroško, znamenitý odborník, přislubují mně plné uzdravení... Dirigovati mi ale nedovolí, až do zří.“*³⁸

Po léčbě a odpočinku se v roce 1932 cítil natolik zdrav, že se mohl vrátit ke své práci v divadle. Jeho vystoupení však nemohla být tak častá jako před jeho zraněním. Znovu nastudoval operu Rinského–Korsakova „Pověst o neviditelném městě Kitěži“. Do divadla však Suk chodil jen na korepetice sboru a orchestru, zbytek práce se odehrával přímo u Suků doma, kam přicházeli na zkoušky sólisté a další umělci. Práci na inscenaci se mu však bohužel nepodařilo dokončit. Dne 12. ledna 1933 ve 12 hodin totiž vydechl naposled, jen pár momentů po tom, co telefonoval s režisérem představení. Dva dny poté se s ním loučilo celé Velké divadlo, poslední poctu mu tak vzdali členové divadla i desetitisíce sovětských občanů a poté byl pohřben na Věděnském hřbitově. Umělci divadla napsali do společného prohlášení, které se následně zveřejnilo v tisku, tato slova: *„Památce přítele a učitele.“*³⁹

Je velmi zajímavé, že tak výtečný dirigent a skladatel jako byl Váša Suk, se nikdy nedokázal prosadit u nás v Čechách. Domovem a inspirací se mu stalo Rusko, avšak Suk se do historie zapsal mnohem více, než ostatní emigranti, kteří vyrazili za uměním a kariérou na Východ. Důkazem toho jsou i výše zmiňovaná ocenění, které cizinci v té době nedostávali. Je tak velká škoda, že v Kladně tohoto výjimečného skladatele dnes připomíná pouze strohá pamětní deska.

³⁸ UHEREK, Zdeněk. *Kladenský rodák Váša Suk, Národní umělec RSFSR*. Praha: Orbis, 1963. s. 80

³⁹ UHEREK, Zdeněk. *Kladenský rodák Váša Suk, Národní umělec RSFSR*. Praha: Orbis, 1963. s. 84

5 Symfonické orchestry a jejich historie

Pokud chceme zmapovat historii hudby v Kladenském regionu, jednoduše nesmíme opomenout zmínit symfonické orchestry, které zde mají již přes sto let pevnou tradici a i v dnešní době, která artificiální hudbě v Kladně příliš nepřeje, se jí daří přilákat řady posluchačů.

5.1 Kladenská filharmonie

Počátek symfonické hudby v Kladně byl úzce spjat se zdejší rozvinutou hornickou kulturou, kterou se Kladno mohlo na přelomu devatenáctého a dvacátého století chlubit a z které se snaží čerpat dodnes. Kladenská hornická hudba již tehdy byla známá široko daleko, ovšem nejednalo se o hudbu symfonickou, která jakoby se stále Kladnu vyhýbala a kladenští tak znali hlavně tradiční hudbu dechovou. Byla ovšem snaha to změnit a zvát do Kladna symfonické orchestry, aby se i zdejší obyvatelé mohli s touto hudbou podrobněji seznámit.

Vše začalo 1. října roku 1901, kdy zde pořádala koncert slavná Česká Filharmonie. Koncert se odehrál v Sokolovně a dirigoval ho pan Čelanský. Toto vystoupení bylo zřejmě prvním impulsem pro založení samostatného orchestru. Hned v říjnu téhož roku se totiž v hostinci „U Adámků“ na popud učitele J. E. Jankovce, který byl tehdy také ředitelem kladenského kůru, sešlo hned několik hudebníků, aby zde jen tak pro zábavu zahráli pár skladeb. Zúčastnění byli: obchodník K. Stříbrný, železárenský úředník R. Jedlička, další úředník Josef Nachtmann a V. Škvajn, úředník okresního výboru. Tito pánové se rozhodli, že založí několikačlenný ochotnický sbor, který by pomáhal udržovat orchestr v chodu. Na další schůzi, která se nedlouho poté konala v hospodě „U města Kladna“, se vymyslelo pozvání na přihlašování hudebníků, které bylo uveřejněno v místním časopise „Nový Havlíček“. U pana Stříbrného se záhy poté přihlásilo hned čtyřicet pět hudebníků, což byl počet, který nikdo nečekal. Všichni přihlášení byli pozváni do kladenské Sokolovny, kde 8. prosince 1901 proběhla první oficiální zkouška pod vedením dirigenta Hynka Kubáta. Hrály se skladby „Polka Carevna“, „Slovanský tanec č.7“ a další. Na druhé zkoušce byla návštěvnost dokonce ještě větší a k dalším zkouškám přicházeli i první posluchači. Byl také ustanoven výbor, který

měl na starosti formální záležitosti souboru. Tento výbor také stanovil datum prvního oficiálního koncertu na 9. březen 1902.⁴⁰

První koncert Kladenské filharmonie se odehrál v Sokolovně a v čele orchestru se ocitl jeden ze zakladatelů celého souboru – dirigent Hynek Kubát. Do širšího povědomí občanů města Kladna se filharmonie dostala již v létě svého prvního roku působení, kdy koncertovala na výstavišti při I. Krajinské výstavě, která se tehdy konala na dnešním náměstí Svobody. Zdejší noviny hodnotily výkon souboru takto: „*Koncert těšil se velice pěkné návštěvě. Program vybraný byl pěkně nadnesen a každé číslo následoval hlučný potlesk pochvaly.*“⁴¹

21. května roku 1903 filharmonie vůbec poprvé vycestovala mimo Kladno, a to do nedalekého Slaného. Místní pěvecký spolek Dalibor⁴², ve kterém působil například tehdejší starosta města Antonín Danda nebo místostarosta Karel Thon, této události věnoval velikou pozornost a také si návštěvy orchestru velmi vážil, důkazem budiž následující věty, které stojí v oficiálním prohlášení spolku Dalibor k dané události: „*Bude to hudební svátek významu velikého, jako půda k vzájemnému seznání a semknutí se všech, kteří horlivě pracují na rozvoji českého hudebního umění. Podnik ten zasluhuje, abychom na jeho význam ukázali, nevíme, kdy podruhé svědky budeme provedení grandiosních děl světových mistrů, provedených tímto novým českým filharmonickým orchestrem. Není pochyby, že vystoupení její promění se v nadšenou manifestaci a čekáme, že naše umění milovné obecenstvo naplní do posledního místečka prostory našeho divadla a hosty přivítá s náležitou okázalostí.*“ Během tohoto koncertu zaznělo celkem šest skladeb, mezi nimiž byla například symfonická báseň „Z českých luhů a hájů“ od Bedřicha Smetany nebo předehra k veselohře „Noc na Karlštejně“ od Zdeňka Fibicha.⁴³ Dobový kritik ocenil vystoupení filharmonie takto: „*Jsouc jakýmsi důkazem, co může radostná, vznešená snaha diktovaná láskou k hudbě. To je, čím Kladenská filharmonie rostla ve svém vývoji a co podmiňuje i budoucí její pokrok.*“⁴⁴

⁴⁰ KLADENSKÁ FILHARMONIE. *Památník Kladenské Filharmonie III: Třicet roků Kladenské Filharmonie*. Vojenská hudební škola Víta Nejedlého, 1932. s. 3

⁴¹ VEVERKOVÁ, Irena. *Kladenský symfonický orchestr: ke 100. výročí 1902 - 1922 - 2002*. Kladno: Kladenský symfonický orchestr, 2002. s. 7

⁴² Více v podkapitole 7.4

⁴³ KLADENSKÁ FILHARMONIE. *Památník Kladenské Filharmonie III*. 1908. s. 23

⁴⁴ VEVERKOVÁ, Irena. *Kladenský symfonický orchestr: ke 100. výročí 1902 - 1922 - 2002*. Kladno: Kladenský symfonický orchestr, 2002. s. 9

Během svého prvního roku fungování stihl soubor zahrát celkem sedm koncertů, následující rok jich bylo dalších pět. Domovem Kladenské filharmonie se stala Sokolovna, kde soubor nejen zkoušel, ale také hrál drtivou většinu všech koncertů. Zároveň s pomalu stoupající slávou orchestru se také začali objevovat první hosté, kteří se účastnili koncertů. Jednou z prvních byla zpěvačka s uměleckým jménem Marie Calma, rodačka z nedaleké Unhoště, která zde vystoupila 3. května 1908. Dalším váženým hostem byl houslový virtuóz František Ondříček, který v Kladně vystoupil dokonce několikrát. Poprvé se tak stalo 3. prosince 1905, v ten večer zazněl například Beethovenův „Koncert D dur“ nebo Dvořákova „Romance“. Podle kritiků Ondříčkův výkon velmi zapůsobil na posluchače, ale také na samotné hudebníky a zřejmě i proto si tento hudebník zahrál s filharmonií ještě jednou. Bylo to u příležitosti padesátého koncertu filharmonie a koncert se konal 2. dubna 1911. Dalším zajímavým hostem byl kladenský rodák Váša Suk, který byl přítomen na zkoušce orchestru 25. května 1910 a na jeho počest zde orchestr zahrál „Polku víl“ z jeho opery „Lesů pán“. Autor se také podepsal do pamětní knihy, kam přiložil i fotografii s věnováním.⁴⁵

Velmi zajímavý byl pro Kladenskou filharmonii rok 1912. V tento jubilejní desátý rok své existence filharmonicci nechyběli při slavnostním otevření kladenského divadla⁴⁶, kdy svoji hrou potěšili přes tisíc diváků, kteří vyprodali všechna místa v divadle. Na programu byla divadelní hra „Znak“ od H. Udena, ale filharmonie zahrála i jiné skladby, například předehry k „Libuši“ od Smetany a k „Noci na Karlštejně“ od Zdeňka Fibicha. Na podzim tohoto roku se soubor poprvé podíval do Prahy. 28. září byli filharmonicci pozváni do Obecního domu, aby zahráli na slavnostním večeru spolků faktorů knihtiskáren a písmolijer pražských. Kritiky hodnotily jejich výkon jako velice nadprůměrný a pochválen byl i dirigent H. Kubát. Před vypuknutím první světové války byl 4. května 1914 uspořádán slavnostní večer k desátému výročí úmrtí Antonína Dvořáka. Ani během války však nebyl orchestr nečinný a v lednu 1916 na Kladně vystoupil i Jaroslav Kocián. Výnos z tehdejšího koncertu byl vzhledem ke složité situaci dán ve prospěch vdov a sirotek po padlých vojácích z Kladna.⁴⁷

⁴⁵ VEVERKOVÁ, Irena. *Kladenský symfonický orchestr: ke 100. výročí 1902 - 1922 - 2002*. Kladno: Kladenský symfonický orchestr, 2002. s. 10

⁴⁶ Viz kapitola 6

⁴⁷ VEVERKOVÁ, Irena. *Kladenský symfonický orchestr: ke 100. výročí 1902 - 1922 - 2002*. Kladno: Kladenský symfonický orchestr, 2002. s. 14

V nově vzniklé Československé republice činnost filharmonie pokračovala a uskutečnilo se i pár nevšedních koncertů. Jedním z nich byl koncert konaný 7. května 1920, který byl uspořádán ve spolupráci s pěveckým sborem Smetana⁴⁸, jenž měl nového dirigenta, Cyrila Novotného. Další podobnou akcí byl večer věnovaný hudbě francouzských skladatelů, který se uskutečnil 3. listopadu 1920. Ten si pod svou záštitu vzalo samotné francouzské velvyslanectví. Večer byl komponován tak, že se střídala sólová čísla a skladby přednesené celou filharmonií. Hrály se skladby od C. Debussyho, J. Masseneta nebo od H. Berlioze. V létě roku 1926 se uskutečnila dlouho plánovaná myšlenka postavit pomník na počest Antonína Dvořáka a onen pomník, který měl na svědomí akademický sochař Jaroslav Váňa, byl umístěn do Dvořákových sadů, které stojí v blízkosti divadla. Zajímavostí je, že Kladno bylo hned po Hořovicích teprve druhým městem v republice, které takto uctilo památku Dvořáka. Dalším zajímavým projektem bylo pozvání filharmonie do pražského přírodního divadla v Šárce, kde pod taktovkou Ludvíka Čelanského hrála operu „Madame Butterfly“ od G. Pucciniho společně s jednou z největších operních pěvkyní té doby, Emou Destinovou.⁴⁹

Dne 4. března roku 1932 se konal výroční koncert ke třiceti letům existence souboru. Předseda filharmonie dr. František Hlaváček si vzal na starost projev, ve kterém se zamyslel nad plněním poslání tohoto sdružení. V projevu byla oceněna výchovná složka činnosti filharmonie, která pomáhá zájemcům o hudbu pronikat do její podstaty. Filharmonici zde také připomněli, že po jejich vzoru vznikly v dalších městech podobné soubory – například v Příbrami nebo ve Znojmě. Kladenská filharmonie tak oslavila úspěšných třicet let fungování a zanedlouho poté orchestr překročil hranice regionálního významu, když jeho koncert přenášel Československý rozhlas. I v třicátých letech stál v čele souboru dirigent Hynek Kubát a stal se tak jeho symbolem. S postupným nástupem nacismu však celá česká kultura zažívala útlum a Kladenská filharmonie nebyla výjimkou. V této složité situaci si k sobě ovšem našli cestu členové Kladenské Filharmonie a „konkurenční“ Středočeské filharmonie, která v Kladně začala vystupovat o něco později a o které se detailněji rozepíši později. Přestože byly oba soubory nadále administrativně samostatné, nyní se spojily na několik koncertů, aby ve značně omezených podmínkách mohly zahrát pro lid. V tomto provedení byla například odehrána v kladenském divadle Smetanova „Má vlast“. I přes společné koncerty a

⁴⁸ Viz kapitola 7.2

⁴⁹ VEVERKOVÁ, Irena. *Kladenský symfonický orchestr: ke 100. výročí 1902 - 1922 - 2002*. Kladno: Kladenský symfonický orchestr, 2002. s. 17

zkoušky však mezi členy převládala dlouholetá rivalita. Takto společně vystupovaly oba soubory až do roku 1941, kdy připravily oslavy stého výročí narození A. Dvořáka. V tomto roce také získává Kladenská filharmonie nové prostory na zkoušení, a to v tehdejší Katolickém domě. 18. dubna tak byly obnoveny samostatné zkoušky, na které se podle tehdejšího kronikáře dostavilo i mnoho mladých lidí. Posledním válečným koncertem byl koncert konaný 2. června 1944, kde mimo jiné účinkoval i mladý klavírní virtuóz Jiří Hubička. Komentář z této doby je následující: *„Po tomto koncertě činnost Kladenské filharmonie se oddálila na základě neklidu, který byl v době okupace... V tomto roce 1944 jsme všichni čekali s napětím, jak válečný běs skončí. Naše víra v dobrý konec pro Čechy byla pevná.“*⁵⁰

Po skončení války se činnost souboru obnovila, nastal ovšem problém se zkušební místností. 9. května 1946 se konal první poválečný koncert, který byl spojený s přednáškou profesora Pražáka. Bohužel se tento první koncert po dlouhé válce stal pro Hynka Kubáta zároveň jeho posledním. Během následujících dvou měsíců Kubát onemocněl a až do října byl hospitalizován v kladenské nemocnici. Po svém návratu pouze stanovil svého nástupce, kterým se stal Karel Vacek, tehdejší ředitel Městské hudební školy v Kladně. Ten po svém zvolení pronesl následující slova: *„Nikdy nedávám vinu orchestru, je-li jeho výkon nedokonalý, neboť orchestr přednáší dílo tak, jak jej dirigent nacvičil a jak hudební dílo řídí.“* Hynek Kubát zemřel o několik let později, 11. listopadu 1948. Kladenská filharmonie se s ním rozloučila smuteční písní Karla Vacka, která zazněla nad jeho rakví. Spolu s politickými změnami se v roce 1948 změnila i práce v dosud existujících dobrovolných organizacích. Mnoho koncertů tak bylo na objednávku, v roce 1949 to byly například koncerty s názvem Leninův večer či 20 let práce Klementa Gottwalda. Zároveň se však pořádaly i koncerty, které byly zcela apolitické.⁵¹

Na počátku roku 1950 se obě kladenská tělesa opět sešla, aby Kladnu představila bulharského dirigenta Sašu Parova, který spojené filharmonie dirigoval. V srpnu téhož roku bylo rozhodnuto, že Kladenská filharmonie uctí památku svého bývalého dirigenta Hynka Kubáta a vznikla tak bronzová pamětní deska, která se nachází na domě, kde dlouhá léta dirigent žil. Ke konci roku 1950 vstoupila filharmonie do závodního klubu SONP a společně

⁵⁰ VEVERKOVÁ, Irena. *Kladenský symfonický orchestr: ke 100. výročí 1902 - 1922 - 2002*. Kladno: Kladenský symfonický orchestr, 2002. s. 19

⁵¹ VEVERKOVÁ, Irena. *Kladenský symfonický orchestr: ke 100. výročí 1902 - 1922 - 2002*. Kladno: Kladenský symfonický orchestr, 2002. s. 21

s touto událostí se také upravil název souboru na Filharmonii Spojených oceláren n. p. v Kladně. Tyto změny se samozřejmě nelíbily hudebníkům, ovšem členové souboru i přes to pokračovali v práci. Dne 22. dubna 1951 byl koncert filharmonie natočen pracovníky československého rozhlasu, kteří nemohli uvěřit faktu, že orchestr je složen hlavně z neprofesionálních hudebníků. I to vypovídá o tom, jaké kvality soubor i v této těžké době dosahoval. Postupem času se však dirigent začal odklánět od klasického repertoáru a hudebníci studovali hlavně skladby, které byly velmi politicky angažované. V této době se změnilo i složení orchestru, jádrem se stali profesionální hudebníci, většinou učitelé hudebních škol. V lednu roku 1954 však Karel Vacek odešel do Prahy, kde byl poté jmenován ředitelem pedagogického oddělení na pražské konzervatoři. S jeho odchodem mizí i poslední zpráva o Filharmonii SONP Kladno, která se s již pozměněným názvem a složením vrátila na scénu až o několik let později.⁵²

5.2 Středočeská filharmonie

Jak již bylo naznačeno v předchozí podkapitole, současně s Kladenskou filharmonií v Kladně účinkoval ještě jeden orchestr. Počátky Středočeské filharmonie jsou spjaty s kladenským divadlem, přesněji se společností tehdejšího divadelního ředitele, pana Janovského. Ten v roce 1915 do Kladna přivedl kapelníka Josefa Vašatu a právě s ním je spojen vznik této v pořadí druhé filharmonie v Kladně. V této době byl však onen vznikající soubor bez názvu a byl zatím označován pouze jako divadelní orchestr. V této době však také zuřila první světová válka a mnoho mužů z jeho divadelní společnosti bylo odvedeno na frontu. Ve městě se však ihned našlo mnoho mladých mužů pracujících v těžkém průmyslu, kteří díky své profesi nemohli být odvedeni a právě s nimi se Vašata rozhodl začít spolupracovat a zabezpečit tak chod divadla.⁵³

19. dubna 1921 bylo rozhodnuto, že se orchestr bude jmenovat Středočeská filharmonie. Koncerty byly zpočátku koncipovány s přihlédnutím na odlišnou úroveň posluchačů – první část koncertu tak byla vedena ve vážnějším tónu, většinou se hrály symfonické skladby a po přestávce uváděl Vašata skladby populárního charakteru. Koncerty tak byly zaměřeny na obyčejné, běžné posluchače. První koncert pod novým názvem souboru proběhl 26. května

⁵² VEVERKOVÁ, Irena. *Kladenský symfonický orchestr: ke 100. výročí 1902 - 1922 - 2002*. Kladno: Kladenský symfonický orchestr, 2002. s. 22

⁵³ VEVERKOVÁ, Irena. *Kladenský symfonický orchestr: ke 100. výročí 1902 - 1922 - 2002*. Kladno: Kladenský symfonický orchestr, 2002. s. 23

1922 v Městském divadle a program se skládal ze skladeb Dvořáka a Smetany. Velmi brzy poté se také filharmonie podívala poprvé za hranice tehdejší republiky, když odjela s obcí sokolskou na zájezd do Jugoslávie. Tam byla angažována jako hudební doprovod pro cvičence v sokolském průvodu. Zároveň zde filharmonie uspořádala několik samostatných koncertů, na nichž vždy nechal dirigent zaznít především českou hudbu. Tento zahraniční zájezd byl velmi úspěšný, o čemž svědčí nejen ocenění československého velvyslance a generálního konzula, ale především pochvala od jugoslávského krále Alexandra I. Karađorđevića s jeho chotí. Orchester zde odehrál celkem deset koncertů.⁵⁴

Se souborem také začali spolupracovat přední čeští hudebníci, například Míla Klabík, František Zika nebo kladenský rodák Jaroslav Štěpánek, spolupráci neodmítl ani kladenský pěvecký sbor Smetana⁵⁵. Josef Vašata stál v čele filharmonie až do roku 1934, kdy se uchýlil do ústraní a nadále sloužil tělesu pouze jako jakýsi odborný rádce. Jeho roli tak převzal nejstarší syn Rudolf, který s otcem spolupracoval již od roku 1933. V meziválečném období filharmonie občas koncertovala i pro pracovníky Pražské železářské společnosti, 27. listopadu 1937 byl například uspořádán Mozartův večer v Závodním hotelu Pražské železářské společnosti. Josef Vašata měl však ještě mladšího syna Karla, který se také začal uplatňovat jako dirigent. Kladnu se představil již ve válečném roce 1941, kdy řídil Verdiho operu „La Traviata“ za spolupráce pěvců Národního divadla v Praze. Od té doby se oba bratři začali za dirigentským pultem pravidelně střídát. Josef Vašata zemřel 28. září roku 1942 a k uctění jeho památky se konal koncert, na kterém zazněla Dvořákova „Novosvětská“.⁵⁶

Po několika letech, kdy byly obě kladenské filharmonie nuceny díky okolnostem spolupracovat, se po druhé světové válce každý orchestr opět vydal svojí cestou. K době, kdy byly soubory spojené, patřila také rivalita - členové obou orchestrů mezi sebou velice pečlivě rozlišovali, ke které z filharmonii kdo patří. Když byli náhodou oba mladí dirigenti zaneprázdněni mimo Kladno, jejich funkci zastoupil nejmladší syn Josefa Vašaty Zdeněk. V roce 1950 byl dokonce angažován do Městského divadla a potvrdil, že i on umí nastudovat a řídit operu. Po roce 1948 se i v druhé kladenské filharmonii událo mnoho změn.

⁵⁴ VEVERKOVÁ, Irena. *Kladenský symfonický orchestr: ke 100. výročí 1902 - 1922 - 2002*. Kladno: Kladenský symfonický orchestr, 2002. s. 24

⁵⁵ Viz kapitola 7.2

⁵⁶ VEVERKOVÁ, Irena. *Kladenský symfonický orchestr: ke 100. výročí 1902 - 1922 - 2002*. Kladno: Kladenský symfonický orchestr, 2002. s. 25

Filharmonie začala působit pod závodním klubem ROH při MNV v Kladně, o rok později již účinkovala pod hlavičkou závodního klubu ČSAD. V tomto roce byl do čela souboru zvolen Přemysl Charvát a od tohoto okamžiku se také historie obou symfonických orchestrů slévá v jeden proud.⁵⁷

5.3 Kladenský symfonický orchestr

Další etapa symfonické hudby Kladně se dále rozvíjela pod hlavičkou Závodního klubu SONP v Kladně. Premiéru měl tento orchestr v prosinci roku 1958, kdy se uskutečnil koncert ve spolupráci s Národním divadlem a kladenskými pěveckými sbory. Dirigentem byl tehdy Rudolf Vašata. Na počátku šedesátých let se do čela orchestru dostal Ladislav Vojta, který orientoval těleso převážně na repertoár české a světové vážné hudby. Vojta dokázal navázat na předchozí úspěchy Kladenské a Středočeské filharmonie – 18. května 1969 vystupovalo těleso na slavnostním koncertě v Jabkenicích na nádvoří muzea B. Smetany. Spolu s orchestrem zde vystupovalo celkem šest sborů z celé republiky a zazněla Smetanova Česká píseň. Dalším úspěchem bylo také nastudování oblíbené operety „Na tý louce zelený“ od Jára Beneše, kterou orchestr hrál v nedělních podvečerech v přírodním divadle ve Švermově, který dnes tvoří samostatnou městskou část. V roce 1972 si pak orchestr připomněl padesáté výročí existence Středočeské filharmonie. Na počátku sedmdesátých let se orchestr dočkal nové zkušebny, kterou získal 1. května 1973 při slavnostním otevření Domu kultury Poldi SONP Kladno a tentýž den rovněž proběhla koncertní premiéra na této scéně. Soubor také opět pozměnil své jméno – dále vystupoval pod názvem Symfonický orchestr DK ROH SONP (Symfonický orchestr Domu kultury Revolučního odborového hnutí Spojených oceláren národní podnik).⁵⁸ Od tohoto data byla činnost orchestru po více než dvacet let s Domem kultury úzce spjata.

Rok 1974 byl vyhlášen Rokem české hudby a Symfonický orchestr se do tohoto celorepublikového projektu také zapojil – 29. dubna účinkoval spolu s pražským Hlaholem ve Smetanově síni v Praze na koncertě zvaném Hold Bedřichu Smetanovi, který měl připomenout skladatelovo sto padesáté výročí narození. Spolu s novým působištěm souboru se také ustálila jeho činnost a orchestr pravidelně několikrát do roka koncertoval. Na

⁵⁷ VEVERKOVÁ, Irena. *Kladenský symfonický orchestr: ke 100. výročí 1902 - 1922 - 2002*. Kladno: Kladenský symfonický orchestr, 2002. s. 28

⁵⁸ VEVERKOVÁ, Irena. *Kladenský symfonický orchestr: ke 100. výročí 1902 - 1922 - 2002*. Kladno: Kladenský symfonický orchestr, 2002. s. 30

přelomu let sedmdesátých a osmdesátých se ujal koncept pořádání letních podvečerních koncertů v atriu Domu kultury. Jednalo se o souzvuk hudby a poezie, první večer se hrála například známá Haydnova symfonie „Na rozloučenou“. Tento nápad se velmi rychle uchytíl a orchestr si tak získal mnoho nových posluchačů a příznivců. Kromě těchto netypických koncertů tu však stále byly i klasické hudební večery, jako například Večer slavných koncertů Ludvíka van Beethovena, který se konal 26. listopadu 1979. V roce 1980 orchestr zasáhla velmi nečekaná ztráta. Předčasně totiž zemřel dirigent Ladislav Vojta a po dlouhé, velmi úspěšné době tak bylo těleso bez dirigenta. Nový dirigent byl nalezen v osobě Jana Snítily, který patřil k nejmladší hudebnické generaci a měl jako Vojtův nástupce velmi těžkou úlohu. Během několika následujících let se na postu dirigenta vystřídal hned několik jmen. Byli to například Vítězslav Podrazil, Jiří Mikula a Martin Klepetko, z nichž nejvýznamnější bylo období, kdy orchestr vedl pan Mikula – za jeho vedení soubor pořádal koncert se sólistou Jaroslavem Svěceným. I v této době zde hostovali velmi zajímaví hosté. Byl to například opět Jiří Hubička, klavírista Jan Čech nebo exotická japonská klavíristka Masako Nakajima, posluchačka pražské konzervatoře, která se v Kladně představila v roce 1988.⁵⁹

Dalším významným koncertem byl ten uspořádaný 11. dubna 1989 v rámci oslav stého výročí závodu Poldi. Na programu se podílely kladenské sbory Smetana a Smetana-Slovanka⁶⁰ a vystoupil zde sólista Leoš Čepický s Beethovenovým „Koncertem D dur“. Dobový tisk o koncertu napsal: *„Strhující však byl závěr večera, Smetanova kantáta „Česká píseň“, k jejímuž přednesu spojily sílu oba sbory pod vedením J. Mikuly, nadchla posluchače, kteří bouřlivým ohlasem zároveň ocenili i nejzdařilejší provedení.“*⁶¹ Spolu s měnící se politickou situací v celé Evropě mohl orchestr přijmout v roce 1988 pozvání na Orchesterální seminář v bavorském Bad Alexandersbadu. Tato návštěva poté vyvrcholila koncertem v Selbu a kladenští muzikanti si zde zahráli spolu s Němci, Rakušany a Švýcary. V červenci roku 1989 se orchestr podíval do Mnichova na Mezinárodní festival neprofesionálních orchestrů. Po pádu komunismu se podobné zahraniční kontakty a zkušenosti jen množily a tak v roce 1990 započala několikaletá spolupráce se symfonickým orchestrem v Hamburku. Zdejší orchestr zavítal v letech 1990 a 1993 dokonce i do Kladna a na oplátku předvedl v Hamburku v letech

⁵⁹ VEVERKOVÁ, Irena. *Kladenský symfonický orchestr: ke 100. výročí 1902 - 1922 - 2002*. Kladno: Kladenský symfonický orchestr, 2002. s. 33

⁶⁰ Viz kapitola 7.4.

⁶¹ VEVERKOVÁ, Irena. *Kladenský symfonický orchestr: ke 100. výročí 1902 - 1922 - 2002*. Kladno: Kladenský symfonický orchestr, 2002. s. 34

1991 a 1995 své umění i orchestr z Kladna. Dalším podobným mezinárodním partnerstvím byla dlouholetá spolupráce s francouzským městem Vitry-sur-Seine, kam orchestr zavítal na podzim 1992.⁶²

Na konci roku 1991 vznikl v Kladně zajímavý projekt s názvem Antonín Dvořák a náš kraj, jehož pravidelné koncertní cykly připomínaly vztahy rodiny Dvořáků ke Kladnu a především ke Zlonicím, kde Antonín Dvořák prožil svá chlapecká léta. Koncerty probíhaly na třech místech – v Kladně, Slaném a ve Zlonicích a jejich součástí byly i přednášky, které připomínaly osudy A. Dvořáka. Symfonický orchestr stál u samotného zrodu tohoto projektu a podílel se na přípravě koncertů. Byl také zván na různé festivaly, například v roce 1991 do Tábora. Jeho vystoupení zde získalo velkou pozornost a samotný koncert byl přenášen Československým rozhlasem. Na stejném festivalu se orchestr objevil ještě jednou, a to v roce 2002. V březnu roku 1993 poté orchestr zahrál Mozartovu mši C Dur „Korunovační“, jejíž basový part zazpíval tehdy ještě neznámý zpěvák Daniel Hůlka.⁶³

V roce 1995 soubor pozměnil název na Kladenský symfonický orchestr a stalo se z něj občanské sdružení. Časem se orchestr také stal členem Asociace neprofesionálních komorních a symfonických těles, a také evropské a světové asociace neprofesionálních orchestrů. V polovině devadesátých let nastaly problémy ohledně místa na zkoušení, protože dosud používaný sál v Domě Kultury byl privatizován a nový majitel již nechtěl orchestru zázemí poskytovat. Nakonec to alespoň dočasně vyřešila kladenská sociální demokracie, když orchestru nabídla prostory v Dělnickém domě. V této době se za dirigentským pultem střídali Zdeněk Müller s Adolfem Melicharem. Orchestru také pomohl magistrát města Kladna, když jim zajistil koncertování v Městském divadle, tedy v místě, kde kdysi Josef Vašata založil divadelní orchestr.⁶⁴

V roce 1998 s orchestrem začal spolupracovat dirigent Vlastimil Mareš, který se souborem působí až dodnes. Za dobu své působnosti stihl k práci s orchestrem pozvat několik osobností hudebního světa, v prosinci roku 1999 s orchestrem zahrál Václav Hudeček, o rok později

⁶²VEVERKOVÁ, Irena. *Kladenský symfonický orchestr: ke 100. výročí 1902 - 1922 - 2002*. Kladno: Kladenský symfonický orchestr, 2002. s. 35

⁶³VEVERKOVÁ, Irena. *Kladenský symfonický orchestr: ke 100. výročí 1902 - 1922 - 2002*. Kladno: Kladenský symfonický orchestr, 2002. s. 36

⁶⁴VEVERKOVÁ, Irena. *Kladenský symfonický orchestr: ke 100. výročí 1902 - 1922 - 2002*. Kladno: Kladenský symfonický orchestr, 2002. s. 37

zase Jiří Bárta. V roce 2001 se poté konal koncert sestavený z předeher a árií z oper, na kterém vystoupili sólisté Národního Divadla v Praze – mezzosopranistka Yvona Šváchová a barytonista Josef Moravec, kteří nadchli Kladno výkonem v dílech Dvořáka, Smetany, Mascagniho, Rossiniho a Mozarta. Od počátku roku 2002 zkouší orchestr úspěšně a pravidelně každý týden v aule sítnenské Střední odborné školy.⁶⁵

5.4 Filharmonie na Kladně dnes a její budoucnost

V aktuálním roce 2013 Kladenský symfonický orchestr vstoupuje již do své 111. koncertní sezóny. V dnešní době je orchestr veden dirigentem Vlastimilem Marešem a Karlem Procházkou, dramaturgie orchestru se pak orientuje především na českou tvorbu. V roce 2010 byl orchestr začleněn do mezinárodního projektu Dvořák 2010. V rámci tohoto projektu orchestr odehrál koncerty v Ústí nad Labem, ale také v Drážďanech a zazněla na nich Symfonie č. 9 e moll „Z Nového světa“. V lednu 2011 byl orchestr pozván do Hamburku, kde účinkoval s orchestry Wandsbeker Sinfonie Orchester Hamburg a Ensemble Felix Kopenhagen z Kodaně v Dánsku.⁶⁶ V témže roce také orchestr zrealizoval projekt Hudební dostaveníčka, během kterého několikrát zahrál v Městském divadle nebo v Domě kultury. Program tohoto projektu se soustředil na české i světové skladatele a měl za cíl přiblížit vážnou hudbu širšímu publiku v Kladně, což se mu snad povedlo, jelikož jeho koncerty, kterých jsem se osobně zúčastnil, byly hojně navštěvované. Kladenský symfonický orchestr tedy určitě odvádí dobrou práci. Koncertuje několikrát ročně, a i když už neslaví takové úspěchy jako dříve, i dnes se dá považovat za jeden z předních českých amatérských symfonických orchestrů, o čemž mimo jiné svědčí i již zmiňované časté zájezdy na zahraniční festivaly a spolupráce se zahraničními soubory obecně.

Co se týče vlivu orchestru na Kladensko, určitá snaha například o zpopularizování vážné hudby tu je, ale v žádném případě se nedá říci, že by byl v dnešní době orchestr v našem kraji nějak slavný a známý. Svoji nejslavnější éru zažil orchestr hned v první etapě svého působení, kdy v jeho čele stál Hynek Kubát. Tehdy se z neznámého amatérského souboru stal uznávaný a oceňovaný orchestr, ke kterému vzhlíželo mnoho lidí. Není proto divu, že po vzoru

⁶⁵ VEVERKOVÁ, Irena. *Kladenský symfonický orchestr: ke 100. výročí 1902 - 1922 - 2002*. Kladno: Kladenský symfonický orchestr, 2002. s. 38

⁶⁶ KLADENSKÝ SYMFONICKÝ ORCHESTR. Program koncertu 20. 11. 2011. Kladno, 2011.

Kladenské filharmonie tehdy v celé republice začala vznikat spousta podobných souborů, kterým dalo Kladno potřebnou inspiraci.

6 Kladenské divadlo a jeho historie

S historií hudby a kultury obecně v Kladenském regionu je pevně spjata kladenské divadlo, které již více než sto let baví diváky a posluchače nejen v Kladně, ale díky svým zájezdům a hostování po celé republice. Na následujících stranách se pokusím nastítnit stručnou historii této kulturní instituce, jež byla v práci již několikrát okrajově zmíněna, neopomenou také význam divadla v rámci celého regionu a neméně důležitou současnou situaci, která zde panuje.

6.1 Počátky divadla

Počátky divadelní tradice v Kladně sahají až do 19. století a jsou pevně spjaty s hlubinným a průmyslovým dobýváním, které zde mělo velkou tradici. V průběhu celého století mohutně vzrostl počet obyvatel. V šedesátých letech díky uvolnění politických poměrů a nové ústavě začaly v Kladně vznikat nejrůznější spolky. Nutno podotknout, že v mnohem větší míře, než tomu bylo jinde – na počátku 20. století jich bylo již 130.⁶⁷

Jedním z prvních takových spolků byl i spolek ochotnický, o jehož činnost zažádal vysloužilý granátník Josef Důras v roce 1860 a první představení „Pražská děvečka“ se hrálo již 1. ledna 1861 v sále bývalé radnice. Tento spolek ovšem nebyl jediným, který se zde zabýval ochotnickou činností. Postupem času v Kladně vznikly další spolky – Budislav, Žďár, Ratolešť, Kollár, Omladina, Pěvecko-dramatické sdružení dělnické a mnoho dalších. V této době se také divadelní život obracel k pobytům kočovných spolků, pro které se Kladno stalo častým místem jejich návštěv. Nejčastěji zde pobývala společnost E. Zöllnerové. Z hlediska budoucnosti divadla v Kladně byl ale nejdůležitější dramatický odbor Sokolské obce kladenské – spolek Tyl, ze kterého vzešla prvotní myšlenka na založení Družstva pro vystavění domu lidového divadla v Kladně.⁶⁸

První schůze Družstva se konala 10. října roku 1897. Počáteční kapitál ovšem činil pouze 148 zlatých a tak bylo jasné, že se budou finance na výstavbu divadla shánět velice obtížně - z dobrovolných darů, ze sbírek do pokladniček umístěných v hostincích a kavárnách a také

⁶⁷ SEHNALOVÁ, Mojslava. *Středočeské divadlo Kladno 1915-2000: stálý soubor Divadla v královském horním městě Kladně: almanach k 85. výročí založení profesionálního stálého českého divadla v Kladně*. Praha: Koršach pro Středočeské divadlo Kladno, 2000. s. 31. ISBN 80-862-9602-4.

⁶⁸ SEHNALOVÁ, Mojslava. *Středočeské divadlo Kladno 1915-2000: stálý soubor Divadla v královském horním městě Kladně: almanach k 85. výročí založení profesionálního stálého českého divadla v Kladně*. Praha: Koršach pro Středočeské divadlo Kladno, 2000. s. 31. ISBN 80-862-9602-4.

z lidových slavností. Městská rada na stavbu divadla přispěla poprvé až v roce 1900, a to částkou 400 korun. Sbírký se konaly po dobu čtrnácti let a jmění pomalu přibývalo, stejně tak jako počet členů Družstva. Po několikaleté beznaději se 15. února roku 1910 konečně obecní zastupitelstvo rozhodlo, že budoucí divadlo bude stát v městském parku, založeném na místě bývalého hřbitova.⁶⁹ Kopání základů bylo započato 19. července 1910 a základní kámen, který je nyní umístěn v dolním rohu pravých vstupních dveří na balkon, byl položen 18. září. Dodnes ovšem není vyřešeno, kdo byl autorem celého projektu. Stavební deník se totiž nedochoval, nebo stále nebyl objeven. Řada publikací autorství přisuzuje Jaroslavu Rösslerovi, jiní zase tvrdí, že autorem je Emil Hrabě, který skutečně stavbu prováděl. Brzy však byly vyčerpány všechny finanční prostředky a práce načas přerušeny. Aby mohly pokračovat, rozhodlo se město darovat Družstvu pozemek zabraný stavbou, aby Družstvo mohlo uzavřít u Městské spořitelny hypoteční půjčku. Podmínkou bylo, že provoz budovy bude svěřen devítičlenné komisi složené ze třech zástupců těch institucí, které se o postavení divadla zasloužily, tedy Družstva, města a spořitelny. Tato domluva způsobila v budoucnu divadlo mnoho problémů a komplikací – o věcech divadla rozhodovali občasně, kteří byli ve věcech divadla bez zkušeností.⁷⁰

V dubnu roku 1912 byla stavba budovy dokončena a divadlo v královském horním městě Kladně bylo veřejnosti představeno 11. a 12. května slavnostním proslovem starosty města MUDr. Jaroslava Hrušky, který byl zároveň i předsedou Družstva. Hrál zde Kladenská filharmonie pod vedením Hynka Kubáta, která předvedla předehru k „Libuši“ a také ouverturu z „Noci na Karlštejně“. Divadlo bylo podle stanov také propůjčováno k pořádání koncertů a přednášek, ovšem především sloužilo divadelním společnostem a družinám. Jako vůbec první se v divadle představila společnost A. Frýdy, jejíž repertoár tvořily hlavně operety a do konce roku se zde vystřídal většina kladenských ochotnických spolků. Hojně zde působil spolek Budislav, který si do svých představení zval hosty z Národního divadla –

⁶⁹ SEHNALOVÁ, Mojslava. *Středočeské divadlo Kladno 1915–2000: stálý soubor Divadla v královském horním městě Kladně: almanach k 85. výročí založení profesionálního stálého českého divadla v Kladně*. Praha: Koršach pro Středočeské divadlo Kladno, 2000. s. 33. ISBN 80-862-9602-4.

⁷⁰ SEHNALOVÁ, Mojslava. *Středočeské divadlo Kladno 1915–2000: stálý soubor Divadla v královském horním městě Kladně: almanach k 85. výročí založení profesionálního stálého českého divadla v Kladně*. Praha: Koršach pro Středočeské divadlo Kladno, 2000. s. 34. ISBN 80-862-9602-4.

M. Laudovou a Josefa Šmahu, ale například také dramatický odbor vinohradský – Měšťanská beseda, kterou vedl V. Budil.⁷¹

6.2 První sezony v kladenském divadle

Důležitá událost se odehrála v květnu roku 1915, kdy správa divadla, která již prošla personálními změnami, požádala o udělení divadelní koncese k pořádání představení s vlastním souborem. Důvod byl jednoduchý – členové správy divadla nebyli s úrovní kočovných společností spokojeni, stejně tak jako s příjmy za pronájem divadelní budovy, který byl jedinou možností jak splácet spořitelně poskytnutou půjčku na postavení divadla.⁷² Když byla divadlu koncese udělena, správa divadla pozvala režiséra Josefa Strouhala z Prahy, který v Kladně podepsal smlouvu na jeden rok a stal se tak historicky prvním ředitelem divadla v Kladně. Strouhal angažoval dvacetičlenný soubor, s nímž pravidelně v divadle zkoušel. Protože byly na repertoáru i hry se zpěvy, správa angažovala kapelníka Josefa Vašatu. Celý soubor se vůbec poprvé představil veřejnosti 12. září 1915 a na programu bylo představení G. Preissové „Gazdina roba“. Představení se zúčastnila i sama autorka hry. Nutno podotknout, že angažování Josefa Strouhala bylo skutečně výjimečnou událostí. V té době působilo v Čechách a na Moravě pouze padesát venkovských společností s koncesí a nepočtená skupina českých stálých divadel, povětšinou v Praze. A právě do této, v té době vznešené společnosti, vstoupilo v roce 1915 Divadlo v královském horním městě Kladně. Josef Strouhal byl v té době také velice významnou osobností a autoritou divadelního světa – měl za sebou úspěšné angažmá v Americe a byl na vrcholu svých sil.⁷³

Po nepříliš povedené první sezóně v roce 1916 začala návštěvnost pomalu stoupat a zatím co za první sezonu byl čistý zisk divadla 16 000 Kč, v roce 1917 již byl zisk 40 000 Kč. Po čase se však začaly projevovat nedostatky ve vybavení jevištního i hereckého zázemí, a tak správa divadla objednala projekt na velké stavební úpravy a u Spořitelny vytvořila další významnou půjčku, ovšem bez vědomí Družstva. V divadle tak bylo vybudováno druhé poschodí, prostory pro zkušební sál, šatny, dílny a sklady. V poválečných letech i do divadla proniklo

⁷¹ DIVIŠ, Petr a Mojslava SEHNALOVÁ. 50 let divadla v Kladně. Kladno: Divadlo Jaroslava Průchy, 1965. s. 21

⁷² SEHNALOVÁ, Mojslava. *Středočeské divadlo Kladno 1915–2000: stálý soubor Divadla v královském horním městě Kladně: almanach k 85. výročí založení profesionálního stálého českého divadla v Kladně*. Praha: Koršach pro Středočeské divadlo Kladno, 2000. s. 35. ISBN 80-862-9602-4.

⁷³ SEHNALOVÁ, Mojslava. *Středočeské divadlo Kladno 1915–2000: stálý soubor Divadla v královském horním městě Kladně: almanach k 85. výročí založení profesionálního stálého českého divadla v Kladně*. Praha: Koršach pro Středočeské divadlo Kladno, 2000. s. 37. ISBN 80-862-9602-4.

revoluční vření – v roce 1920 zde krátkou dobu vykonával post místopředsedy správy Antonín Zápotocký, který do správy přivedl zástupce komunistů.⁷⁴ Po celé první desetiletí se však divadlo muselo potýkat se špatnou finanční situací, jež se pomocí nového programu, který vymyslel sám ředitel Josef Strouhal, pokoušelo změnit. Strouhal v něm požadoval pravidelné nedělní koncerty, ovšem stejně se divadlo nemohlo měřit s pražskými scénami a nemělo lehkou pozici. Správa se nakonec v roce 1923 rozhodla vyhledat nového ředitele, který by Strouhala, se kterým již nebyla nadále spokojena, nahradil.⁷⁵

6.3 Meziválečné období

Novou etapu začalo divadlo v sezoně 1925/1926, kdy se novým ředitelem stal Josef Burda. Oproti Strouhalovi měl od správy ponecháno více pravomocí, a to jak v otázkách repertoáru, tak ve složení souboru. Burda však v divadle po několika letech skončil, protože se mu nepodařilo upoutat pozornost více diváků. Za jeho „vlády“ dokonce počet předplatitelů rapidně klesal a jeho tříletá mise tak byla hodnocena jeho neúspěšná.⁷⁶ Po něm do divadla nastoupil Stanislav Langer, který dříve působil ve svém Lidovém Divadle J.K. Tyla v Nuslích. V Kladně znovu zavedl operetní soubor, který jeho předchůdce zrušil. Snažil se také více uplatňovat rozdělení souboru mezi operetou a činohrou. Divadlo také začalo jezdit na zájezdy – účinkovalo v Žatci, v Teplicích nebo v Kostelci. V roce 1929 Městská spořitelna věnovala divadlu novou oponu, kterou objednala u Josefa Weniga, významného scénografa v Národním divadle. Tento rok také divadlo dostalo mimořádný dar – státní dotaci ve výši 100 000 Kč, ekonomické podmínky však byly stále v porovnání s ostatními divadly nesrovnatelné.⁷⁷ Divadlo žilo na okraji zájmu státních orgánů i kritiků, bylo tak ponecháno na pospas obětavosti dobrovolných nadšenců ve správě divadla a diváckému zájmu či nezájmu. Ředitel Langer nakonec Kladno opustil a vydal se za lepšími podmínkami do Olomouce.

Po odchodu S. Langera v roce 1931 se divadlo ponořilo do všeobecné hospodářské krize, kterou se správa divadla rozhodla radikálně řešit – pronajala budovu divadla spolu s celým

⁷⁴ DIVIŠ, Petr a Mojslava SEHNALOVÁ. 50 let divadla v Kladně. Kladno: Divadlo Jaroslava Průchy, 1965. s. 23

⁷⁵ DIVIŠ, Petr a Mojslava SEHNALOVÁ. 50 let divadla v Kladně. Kladno: Divadlo Jaroslava Průchy, 1965. s. 25

⁷⁶ SEHNALOVÁ, Mojslava. *Středočeské divadlo Kladno 1915–2000: stálý soubor Divadla v královském horním městě Kladně: almanach k 85. výročí založení profesionálního stálého českého divadla v Kladně*. Praha: Koršach pro Středočeské divadlo Kladno, 2000. s. 40. ISBN 80-862-9602-4.

⁷⁷ SEHNALOVÁ, Mojslava. *Středočeské divadlo Kladno 1915–2000: stálý soubor Divadla v královském horním městě Kladně: almanach k 85. výročí založení profesionálního stálého českého divadla v Kladně*. Praha: Koršach pro Středočeské divadlo Kladno, 2000. s. 41. ISBN 80-862-9602-4.

zařízením Rudolfu Kautskému za roční nájem s podmínkou, že bude hrát ve vlastní koncesi a tento krok byl tehdy vnímán jako konec stálého divadla v Kladně. Koutský zde vydržel do roku 1934, kdy už situaci dále nezvládal a divadlo poté pronajalo budovu dalším nájemníkům.⁷⁸ Neuspokojivá finanční situace se stále opakovala, i když za působení J. Fošera se dá mluvit o jakémisi zlepšení. V roce 1938 se Kladno blýsklo premiérou hry Karla Čapka „Matka“, která zde byla uvedena pouze pět dní po světové premiéře v Praze ve Stavovském divadle. Sám autor hry se bohužel představení nemohl zúčastnit, poslal ovšem divadlu následující omluvu: „Milý pane řediteli, ve chvíli, kdy toto píšu, začínáte již skoro s premiérou. Omlouvám se tedy trochu pozdě, že na ni nemohu přijet. Mám dnes večer jinou naléhavou záležitost a mimo to spoustu restů, které si v těchto dnech musím odpracovat. Protože Vám a Vaším pánům hercům už nemohu přát, aby srazili vaz, přeju vám aspoň dobrou kasu pro reprízy. Vám oddaný Karel Čapek“⁷⁹

6.4 Válečná a poválečná léta

Během druhé světové války se divadlu v okupační atmosféře celkem dařilo, přestože město prožilo několik mimořádných situací – v červnu 1939 bylo v souvislosti s atentátem na německého strážmistra vyhlášeno stanné právo a byli zatčeni všichni členové městské rady a zastupitelstva. Někteří byli popraveni, jiní posláni do koncentračního tábora. Když k tomu připočteme nešťastný osud Lidic, je jasné, proč bylo divadlo vnímáno obyvateli mimořádně citlivě. Ředitelkou byla v té době manželka S. Langerera, paní Štěva Langerová. Té se ve válečné době podařilo vytvořit velmi kvalitní herecký soubor. Zcela důsledně byl také oddělen soubor činoherní od souboru operetního. V roce 1942 se konaly oslavy výročí postavení divadla. K té příležitosti byla budova zmodernizována – byl zde nainstalován horkovzdušný systém vytápění, vyměněna sedadla a budova divadla byla vymalována (z výtěžku veřejné sbírky občanů). V únoru 1943 bylo z úřední moci rozpuštěno Družstvo a divadlo se tak stalo podnikem města.⁸⁰ Po válce začala pro divadlo zcela nová etapa. Družstvo nebylo obnoveno a novou sezonu 1945/1946 divadlo zahájilo pod vedením ředitele

⁷⁸ SEHNALOVÁ, Mojslava. *Středočeské divadlo Kladno 1915–2000: stálý soubor Divadla v královském horním městě Kladně: almanach k 85. výročí založení profesionálního stálého českého divadla v Kladně*. Praha: Koršach pro Středočeské divadlo Kladno, 2000. s. 42. ISBN 80-862-9602-4.

⁷⁹ SEHNALOVÁ, Mojslava. *Středočeské divadlo Kladno 1915–2000: stálý soubor Divadla v královském horním městě Kladně: almanach k 85. výročí založení profesionálního stálého českého divadla v Kladně*. Praha: Koršach pro Středočeské divadlo Kladno, 2000. s. 44. ISBN 80-862-9602-4.

⁸⁰ SEHNALOVÁ, Mojslava. *Středočeské divadlo Kladno 1915–2000: stálý soubor Divadla v královském horním městě Kladně: almanach k 85. výročí založení profesionálního stálého českého divadla v Kladně*. Praha: Koršach pro Středočeské divadlo Kladno, 2000. s. 45. ISBN 80-862-9602-4.

Ludvíka Žáčka s novým hereckým souborem, který se už soustředil pouze na činohru – opera přestala být doménou hlediště i jeviště. V následujících letech se divadlo potýkalo s nadšením, ale také s rozpory. Herecké síly byly neustále měněny, jeden čas dokonce divadlo účinkovalo pouze na scéně v divadle ve Slaném.⁸¹ V roce 1949 přešlo divadlo pod patronát SONP (Spojené ocelárny, národní podnik) a znovu byla obnovena činnost operetního souboru. Na počátku padesátých let se v divadle uskutečnilo opět několik úprav, které bývají považovány za ty největší od jeho založení. Jeviště například získalo kruhový horizont a do divadla byl získán nový křišťálový lustr.⁸²

Další zásadní změny přišly na počátku šedesátých let. Zpěvoherní soubor byl opět zrušen a divadlo bylo přeloženo pod správu Středočeského krajského národního výboru. Do činoherního souboru na druhou stranu přicházelo mnoho absolventů DAMU, ale také zkušené herci. V roce 1964 bylo divadlo přejmenováno na Divadlo Jaroslava Průchy, s odvoláním na známého českého dramatika, který byl znám svým poválečným komunistickým přesvědčením. Od roku 1965 pak divadlo pořádalo letní hry na nádvoří hradu Karlštejn, kam si ke spolupráci zvalo kolegy z pražských divadel. V této době se také divadlo začalo družít, například s divadlem v Krakově nebo v Prešově, kde navzájem soubory hostovaly.⁸³ V sezoně 1966/1967 bylo divadlo sloučeno s tehdejším Městským divadlem v Mladé Boleslavi v jeden celek, který měl sídlo v Kladně. Za vedení Antonína Dvořáka v letech 1963-1970 bylo v tehdejším Divadle J. Průchy Kladno – Mladá Boleslav uvedeno na dvacet titulů v české nebo československé premiéře. Po svém odchodu předal A. Dvořák vedení Petru Divišovi, později se stal novým ředitelem Jiří Dohnal, kterého zvolil výbor.

6.5 Normalizace, revoluční léta

Protože byl Jiří Dohnal, který současně působil jako umělecký šéf činohry Národního divadla v Praze, pro místní orgány dostatečnou uměleckou autoritou, normalizace zde nepostupovala příliš rychlým tempem. Repertoár se opíral především o klasiku jak světovou tak českou, přičemž byl stále více kladen důraz na uvedení her sovětských autorů. Dohnal

⁸¹ DIVIŠ, Petr a Mojslava SEHNALOVÁ. 50 let divadla v Kladně. Kladno: Divadlo Jaroslava Průchy, 1965. s. 29

⁸² SEHNALOVÁ, Mojslava. *Středočeské divadlo Kladno 1915-2000: stálý soubor Divadla v královském horním městě Kladně: almanach k 85. výročí založení profesionálního stálého českého divadla v Kladně*. Praha: Koršach pro Středočeské divadlo Kladno, 2000. s. 48. ISBN 80-862-9602-4

⁸³ SEHNALOVÁ, Mojslava. *Středočeské divadlo Kladno 1915-2000: stálý soubor Divadla v královském horním městě Kladně: almanach k 85. výročí založení profesionálního stálého českého divadla v Kladně*. Praha: Koršach pro Středočeské divadlo Kladno, 2000. s. 49. ISBN 80-862-9602-4

vydržel v divadle pouze do sezóny 1973/1974, kdy kvůli narůstajícím sporům odešel. Jeho nástupcem se stal Václav Charvát, který ovšem díky tomu, že zároveň pracoval jako ředitel mladoboleslavské scény, neměl pro tu kladenskou tolik pochopení.⁸⁴ V roce 1976 se poprvé uzavřela budova divadla v Mladé Boleslavi, její definitivní konec pak nastal o rok později, a to pro havarijní stav, v kterém se celý objekt nacházel. Divadlo tak svá představení přeneslo do místního Kulturního domu, ovšem tento přesun znamenal značný odliv diváků, což vedlo k celkovému snižování počtu přestavení, která se zde uváděla. V průběhu tohoto období se na Kladně vystříдалo několik známých hereckých osobností, například Otakar Brousek mladší, Marek Eben nebo Václav Vydra. Václav Charvát se své ředitelské funkce vzdal s koncem sezony 1979/1980, která se zároveň stala jednou z neúspěšnějších sezon, které zde zažil – byla zde například uvedena premiéra muzikálu „Limonádový Joe“ režisérky Marie Lorencové nebo další muzikál „Malováno na skle“.⁸⁵

Dalším z řady ředitelů byl Karel Linc, který již několik měsíců po svém příchodu musel řešit velmi nepříjemnou situaci – kvůli havarijnímu stavu jevištního zařízení a elektroinstalace došlo totiž v kladenském divadle k celkovému uzavření jeviště. Navíc zde reálně hrozilo, že bude zavřena celá budova divadla stejně tak, jako se tomu stalo v Mladé Boleslavi o několik let dříve. Tuto situaci nakonec vyřešilo vybudování provizorního jeviště před železnou oponou nad orchestřištěm. Náhradní jeviště s omezeným vstupem herců vytvořilo sice složité podmínky, ale podařilo se tím zabránit katastrofě, kterou by uzavření divadla jistě bylo. V následujících letech divadlo úspěšně pokračovalo v uvádění nových inscenací a také se pokusilo rozšířit své působíště, když upravilo technické zázemí v kulturním domě Opatov na Jižním městě v Praze, kde hrou „Generální zázrak“, kterou původně napsal Vladimír Páral, zahájilo pravidelné působení.⁸⁶ I v těchto letech však pokračoval nátlak stranických organizací, které například po 29 úspěšných reprízách zakázaly hru Voskovce a Wericha „Kat a blázen“, a řadu titulů vůbec nedovolily realizovat – například epos „Gilgameš“, ale i úpravu

⁸⁴ SEHNALOVÁ, Mojslava. *Středočeské divadlo Kladno 1915–2000: stálý soubor Divadla v královském horním městě Kladně: almanach k 85. výročí založení profesionálního stálého českého divadla v Kladně*. Praha: Koršach pro Středočeské divadlo Kladno, 2000. s. 52. ISBN 80-862-9602-4

⁸⁵ SEHNALOVÁ, Mojslava. *Středočeské divadlo Kladno 1915–2000: stálý soubor Divadla v královském horním městě Kladně: almanach k 85. výročí založení profesionálního stálého českého divadla v Kladně*. Praha: Koršach pro Středočeské divadlo Kladno, 2000. s. 53. ISBN 80-862-9602-4

⁸⁶ SEHNALOVÁ, Mojslava. *Středočeské divadlo Kladno 1915–2000: stálý soubor Divadla v královském horním městě Kladně: almanach k 85. výročí založení profesionálního stálého českého divadla v Kladně*. Praha: Koršach pro Středočeské divadlo Kladno, 2000. s. 55. ISBN 80-862-9602-4

hry „Lysistrata“ od Aristofana, která se všude jinde hrála bez jakýchkoliv problémů. V roce 1985 se po několikaletém strádání znovu otevřela scéna v Mladé Boleslavi a zájem o místní hry byl enormní. Hudební repertoár, který se od roku 1980 začal v Kladně znovu pravidelně objevovat, zastoupila v sezoně 1987/1988 opět hra „Lysistrata“, která se zde konečně v úpravě pánů Renčina a Čiháka objevila. Po letech odmítání byl také například zrealizován Shakespearův „Kucec benátský“.⁸⁷ Na počátku sezony 1989/1990, ve které měl být zahájen provoz v rekonstruovaném Divadelním klubu a na nově vzniklé Malé scéně v Kladně, dostalo divadlo za úkol vyklidit budovu velkého divadla, aby zde mohly být zahájeny práce na generální rekonstrukci. První hrou sezony se měla stát klasická opera „Mam'zelle Nitouche“ v režii Hany Burešové, která se ovšem kvůli tomu, že byla naplánována na 18. listopadu 1989, neuskutečnila. Herci před shromážděným obecnstvem vystoupili s prohlášením o událostech na Národní třídě a připojili se k vyhlášené studentské stávce. V budově divadla se ještě uskutečnilo několik besed, a poté byla kvůli rekonstrukci skutečně uzavřena, shromáždění se však přenesla před budovu divadla, kde se jim dostalo mnohonásobně větší odezvy. Stávkový výbor také v těchto dnech učinil divadlo střediskem veškerého dění a zorganizoval například i návštěvu Václava Havla a jeho následné vystoupení před občany. Na jednom ze shromáždění byl zvolen nový ředitel divadla, kterým se stal Jaroslav Toť.⁸⁸

Vedení divadla se také po dohodě vzdalo Průchova jména a s ohledem na své působení ve dvou městech se rozhodlo pro název Středočeské divadlo v Kladně a Mladé Boleslavi. Scéna v Kladně byla oproti té v Mladé Boleslavi v mírné nevýhodě, jelikož stále čekala na rozsáhlou rekonstrukci, která si žádala okamžitého vyřešení. I přes finanční náročnost se vedení podařilo uskutečnit několik oprav, které odvrátily stále trvající hrozbu uzavření jeviště. Po revoluci divadlo pokračovalo v uvádění desítek premiér za sezónu, avšak z počátku měl repertoár kvůli obavám z návštěvnické krize převážně veseloherní ladění. V roce 1991 uspořádalo divadlo zájezd do Švédska, kde prezentovalo představení „Kniha džungle“. Do Švédska se pak divadlo vrátilo v roce 1993. V sezoně 1992/1993 se stále častěji kvůli složité finanční situaci, která divadlo stále provázela, začínalo mluvit o osamostatnění divadla

⁸⁷ SEHNALOVÁ, Mojslava. *Středočeské divadlo Kladno 1915–2000: stálý soubor Divadla v královském horním městě Kladně: almanach k 85. výročí založení profesionálního stálého českého divadla v Kladně*. Praha: Koršach pro Středočeské divadlo Kladno, 2000. s. 56. ISBN 80-862-9602-4

⁸⁸ SEHNALOVÁ, Mojslava. *Středočeské divadlo Kladno 1915–2000: stálý soubor Divadla v královském horním městě Kladně: almanach k 85. výročí založení profesionálního stálého českého divadla v Kladně*. Praha: Koršach pro Středočeské divadlo Kladno, 2000. s. 57. ISBN 80-862-9602-4

v Mladé Boleslavi. Tuto situaci neulehčovala ani skutečnost, že ve složeném hereckém souboru docházelo k neustálým změnám. V sezoně 1993/1994, která byla poslední společnou sezonou divadla obou měst, se tak uvedlo jen 9 premiér, většinou za spolupráce hostujících režisérů. Touto sezonou skončilo více než dvacetileté období, v němž obě divadla existovala bok po boku jako jeden celek.⁸⁹

6.6 Současná situace, rekonstrukce divadla

Od sezony 1994/1995 začalo kladenské divadlo psát novou kapitolu své historie. Nyní je zařízením města Kladna, umělecká činnost je podporována grantem Středočeského kraje a MK ČR. V dnešní době se divadlo snaží orientovat na diváky mladé a střední generace, jejichž pocity mají rezonovat s představami mladého hereckého souboru. V roce 2010 získalo divadlo nový název Městské divadlo Kladno, který nese dodnes. V posledních sezonách mohli diváci v divadle vidět například inscenaci hry „Zdravý nemocný“ od Moliéra v hlavní roli se známým hercem Luděkem Sobotou nebo zábavně pojatý hrdinský epos se zpěvy „Jaromír Jágr, Kladeňák“ od autorské dvojice, kterou tvoří Petr Kolečko a Tomáš Svoboda. Tento nový autorský tandem se k divadlu připojil teprve v roce 2010, ale od té doby již stihl spolupracovat na většině nynějších představení, které divadlo nabízí. Diváky tak v dubnu 2012 velmi zasáhla smutná zpráva, když autoři oznámili, že spolu již nadále nebudou spolupracovat, ovšem Tomáš Svoboda v divadle zůstal. Kladenskému divadlu tak nyní chybí umělecké vedení. V současné době je ředitelkou divadla Blanka Bendlová, která tuto funkci zastává již od roku 2002.⁹⁰

V květnu 2012 se divadlo téměř přesně po sto letech své existence dočkalo zahájení kýžené rekonstrukce budovy. Památkově chráněná budova je totiž stále v havarijním stavu a mezitím, co probíhají v divadle potřebné práce, působí soubor provizorně v loutkovém divadle Lampion. Oprava, během které se má zmodernizovat hlavní sál, vytvořit zbrusu nové

⁸⁹ SEHNALOVÁ, Mojslava. *Středočeské divadlo Kladno 1915-2000: stálý soubor Divadla v královském horním městě Kladně: almanach k 85. výročí založení profesionálního stálého českého divadla v Kladně*. Praha: Koršach pro Středočeské divadlo Kladno, 2000. s. 60. ISBN 80-862-9602-4

⁹⁰ Historie divadla. DIVADLA KLADNO S. R. O. *Městské divadlo Kladno* [online]. 2011 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://www.divadlokkladno.cz/index.php?page=10>

nahrávací studio, kavárna a dvě alternativní scény, má být hotova nejdříve v červnu 2013 a celkově vyjde na 150 milionů korun.⁹¹

6.7 Opera v Kladně

Poměrně krátká historie operních a operetních představení v kladenském divadle se začala psát v roce 1915, kdy do města zavítala společnost ředitele Louise Janovského. Ten si s sebou do Kladna přivedl nového kapelníka, Josefa Vašatu, který se k jeho souboru připojil. Koncem dubna však ředitel soubor rozpustil a euforie tak rychle upadla. Herci však zůstali pohromadě a ve vlastní režii dál hráli – v neděli v Kladně, jiné dny v nedalekém Libušíně, Smečně, Dubí a i jinde v okolí. I tato situace však netrvala dlouho a všichni muži kromě Vašaty později nastoupili na frontu.⁹²

Nedlouho poté divadelním činitelům v Kladně došlo, že soubor v čele s panem Vašatou má své kvality a umožnil mu pravidelné působení v budově divadla. Nově sestavený šestnáctičlenný hudební soubor se zde uvedl představením „Gazdina Roba“ od G. Preissové. Od té doby se soubor stal stálou a nepostradatelnou součástí celého divadelního dění v Kladně. 9. června 1916 se pak odehrála premiéra vůbec první operety stálého divadla, a to „Hoffmanovy povídky“ od Jacquesa Offenbacha.⁹³ Hned jako druhá byla zvolena klasika – „Prodaná nevěsta“ od B. Smetany, její premiéra se uskutečnila 16. září. Partii Jeníka zpíval významný host z Národního divadla, Mirko Štork. Premiéra to byla vskutku výtečná a podle dostupných informací se na ni v Kladně vzpomínalo ještě mnoho let poté.⁹⁴ Městská rada si Vašatovo postavení pojistila také tím, že ho jmenovala právoplatným členem rady, což mělo za následek, že se opera stala stálým prvkem divadla, se kterým se muselo počítat. V prvních letech byly dále divákům úspěšně představeny Smetanovy opery „Dalibor“ a „Hubička“. Soubor se však nesoustředil pouze na české autory a nastudoval například operu „Komedianti“ od Leoncavalla. Éra kapelníka Vašaty skončila v roce 1918, kdy odešel kvůli událostem tehdejší doby společně s celým dosavadním výborem v čele s Dr. Hruškou.⁹⁵

⁹¹ KOMŇACKÁ, Lucie. Rekonstrukce kladenského divadla se opět komplikuje. In: Česká televize [online]. © 1996–2013 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/169322-rekonstrukce-kladenskeho-divadla-se-opet-komplikuje/>

⁹² JANOUT, Karel. *25 let opery na Kladně*. Kladno: Středočeská filharmonie, 1941. s. 7

⁹³ JANOUT, Karel. *25 let opery na Kladně*. Kladno: Středočeská filharmonie, 1941. s. 8

⁹⁴ JANOUT, Karel. *25 let opery na Kladně*. Kladno: Středočeská filharmonie, 1941. s. 10

⁹⁵ JANOUT, Karel. *25 let opery na Kladně*. Kladno: Středočeská filharmonie, 1941. s. 11

V následujících sezonách se ve vedení souboru vystřídal hned několik kapelníků, kteří poměrně úspěšně svoji činnost provozovali, ovšem žádný z nich v Kladně nezůstal na dlouho. Díky finanční situaci musela být sezóna v roce 1920 předčasně ukončena. Poté se v souboru odehrálo znovu několik velkých změn, orchestr se za vedení navrátilce Vašaty osamostatnil, do roku 1922 vystupoval samostatně, a poté se přetvořil do Středočeské filharmonie. V divadle se mezitím utvořil nový soubor, který vedl bývalý korepetitor divadla Jaroslav Nachtman. Ten si tak sestavil vlastní hudební těleso, jež bylo na Středočeské filharmonii naprosto nezávislé.⁹⁶ To ovšem netrvalo dlouho, jelikož v roce 1926 se J. Vašata do divadla vrátil, aby zde Nachtmana nahradil. V roce 1928 pak soubor znovu představil oblíbeného „Dalibora“. Rok 1934 znamenal premiéru pro syna J. Vašaty, Rudolfa Vašatu, studenta pražské konzervatoře, který dirigoval Smetanovu „Hubičku“ a slavil s ní velký úspěch. Tento rok pak Josef Vašata po své poslední opeře „Psohlavci“ předal veškeré kompetence právě jemu – po tomto představení se definitivně rozloučil s prací v divadle.⁹⁷ Po odchodu svého otce se tedy dirigentské role naplno ujal Rudolf Vašata, který v době svého nástupu do divadla stále ještě studoval pražskou konzervatoř. S nově nastudovanou „Prodanou nevěstou“ se soubor s novým dirigentem vydal 7. března 1935 do Teplic, představení se poté odehrálo speciálně pro krajany z Ameriky i doma v Kladně. Režie představení se udal Adolf Dvořák, jenž působil v Osvobozeném divadle a který v pozdějších představeních sehrál klíčovou roli. Kromě režie se uplatňoval i herecky. Kladenský časopis Stráž národní jednoty o něm napsal následující slova: *„Je to režisér, který dovede snahu o nový scénický výraz pietně přizpůsobit dílu skladatelovu. Opery jím režírované nepostrádají nikdy scénického účinku a dramatické působivosti. Sboru, který patří spíše k dekoračním než k akčním prvkům opery, dává vyniknouti výtvarně členěním půdy, různými kombinacemi podstavců, schodů a praktikáblů.“*⁹⁸ Rudolf Vašata tak našel nejvhodnějšího a také nejschopnějšího spolupracovníka.

Od té doby se také datuje pozvolný vzestup operní činnosti na Kladně. Rudolf Vašata získal angažmá v Národním divadle, avšak i přes to dále stíhal působit ve svém domovském městě – dokonce ještě s větším úsilím než dříve. U příležitosti Vašatova prvního vystoupení v čele České filharmonie o něm Ing. Otakar Šourek řekl, že to *„jest jeden z našich nejslibnějších*

⁹⁶ JANOUT, Karel. *25 let opery na Kladně*. Kladno: Středočeská filharmonie, 1941. s. 12

⁹⁷ JANOUT, Karel. *25 let opery na Kladně*. Kladno: Středočeská filharmonie, 1941. s. 13

⁹⁸ JANOUT, Karel. *25 let opery na Kladně*. Kladno: Středočeská filharmonie, 1941. s. 14

talentů dirigentských. *Orchestr vede pevnou, citlivě rytmizující a přitom vláčnou a jemně odstiňující rukou*".⁹⁹ Vašata také do Kladna začal vozit vybrané herce z Národního divadla – například M. Podvalovou, M. Krásovou, R. Kublu nebo Z. Otavu. Z pestrého repertoáru mohli diváci od roku 1937 v Kladně vidět Rossiniho „Lazebníka Sevillského“, Pucciniho „Maddame Butterfly“, nebo „Dalibora“, „Tajemství“ a opět oblíbenou „Prodanou nevěstu“ od Smetany. V rámci oslav Českého hudebního máje zazněly Smetanova „Hubička“ a Dvořákova „Rusalka“. Celá pětadvacetiletá éra působení opery na Kladně byla zakončena Dvořákovým představením „Jakobín“ v rámci předprázdninových Dvořákových oslav v Kladně. Toto poslední představení prý také utkvělo přítomným dlouhá léta v paměti.¹⁰⁰ Kromě výše zmíněných hlavních osobností kladenské opery zde ovšem působilo mnoho nadšenců, bez nichž by se žádné představení nemohlo zrealizovat. Ze sólistů to byla hlavně paní Hrabětová, která se neustále zdokonalovala u předních pražských učitelů zpěvu. Zpívala a hrála například roli Milady v „Daliborovi“, ztvárnila také Vendulku v „Hubičce“. Mezi tehdejší přední pěvce a herce lze počítat Rudolfa Štátného, který pocházel z Prahy a do Kladna pouze dojížděl za prací.¹⁰¹

Na působení Rudolfa Vašaty se však ani po několika letech nezapomnělo a takto se k němu vyjádřil profesor Václav Talich, který působil jako šéf Národního divadla: *„Před několika lety pozval mne můj žák, p. Rudolf Vašata, do Kladna, abych zde mohl shlédnout jeho představení. Tehdy studoval Prodanou nevěstu. Na jevišti čiperný sbor, dole úplný, disciplinovaný orchestr. Hrál se s velkou chutí. Tím větší bylo moje překvapení, když jsem zjistil, že valná většina účinkujících je z dělnických, hornických kruhů. Jakého nadšení je tu třeba, aby si odřekli mnohé volné chvíle a věnovali je umělecké službě. A právě tato svépomocná umělecká činnost staví Kladno na nejpřednější místo mezi našimi venkovskými městy a pro své umělecko-hudební záliby se stalo úrodnou půdou, z níž vyšla skoro nepřehledná řada vynikajících českých hudebníků. V tomto ohledu zůstává Kladno bez soutěže a jsme mu všichni za to povinni vděčnými díky*".¹⁰² Tyto myšlenky zároveň ukazují roli, jakou tehdejší operní scéna nejen v kladenském regionu, ale v rámci celé republiky sehrála – ač většina herců byla zaměstnána jinde a působení v divadle tak bylo pouhým

⁹⁹ JANOUT, Karel. *25 let opery na Kladně*. Kladno: Středočeská filharmonie, 1941. s. 15

¹⁰⁰ JANOUT, Karel. *25 let opery na Kladně*. Kladno: Středočeská filharmonie, 1941. s. 15

¹⁰¹ JANOUT, Karel. *25 let opery na Kladně*. Kladno: Středočeská filharmonie, 1941. s. 16

¹⁰² JANOUT, Karel. *25 let opery na Kladně*. Kladno: Středočeská filharmonie, 1941. s. 18

koníčkem, opera na Kladně se za pětadvacet let svého působení dokázala dostat mezi přední operní scény menších měst. Operetní činnost v divadle pokračovala až do počátku šedesátých let, než byla v roce 1963 zrušena, což bylo způsobeno tím, že divadlo přešlo pod správu tehdejšího Krajského národního výboru.¹⁰³

6.8 Význam divadla v rámci regionu

Za svou stoletou historií si divadelní scéna v Kladně prošla mnoha změnami. Vystřídal se zde nespočet ředitelů a herců, kteří po většinu svého působení museli řešit nevýhodnou finanční situaci, která se zde již od počátků drží. Ovšem troufám si říci, že se všichni ti, kteří zde za těch sto let nějakým způsobem působili, zhostili své role na výbornou. Málokteré regionální divadlo se totiž může chlubit tak bohatou historií jako divadlo v Kladně. Bylo to právě zapálení herců a muzikantů, kteří v letech minulých pozvedli divadlo z amatérských podmínek do profesionálního prostředí a směle konkurovali svým pražským kolegům. Úloha kladenského divadla je v rámci regionu, ale i celého Středočeského kraje, nezanedbatelná. Nejen divadelní, ale i operní scéna, která zde v minulých letech hojně fungovala, byla a je stále známá a respektovaná po celé republice. V dnešní době, kdy se téměř veškeré kulturní dění ve Středních Čechách soustředí pouze na Prahu, má divadlo svoji úlohu samozřejmě ztíženou. Této skutečnosti nepomáhá ani fakt, že v těchto měsících musí soubor hrát v provizorních podmínkách a bez větší podpory diváků. Kladenským milovníkům divadelního světa tak nezbývá než doufat, že se jejich oblíbení herci co nejdříve vrátí do již zrekonstruované budovy.

¹⁰³ Historie divadla. DIVADLA KLADNO S. R. O. *Městské divadlo Kladno* [online]. 2011 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.divadlokladno.cz/index.php?page=10>

7 Pěvecké sbory

Jak jsem již v několika předchozích kapitolách naznačil, s hudební historií v Kladně je spojena i tradice pěveckých sborů, jež zde působí dodnes již od šedesátých let devatenáctého století. I když v dnešní době působí jen zlomek z jejich původního počtu, považuji za nutnost přiblížit jejich bohatou historii a největší úspěchy.

7.1 Počátky

Počátky pěveckých sborů sahají do druhé poloviny 19. století, tedy do doby, ve které sílilo národní obrození. Jen pár let poté, co se v Praze založil vůbec první zpěvácký spolek Hlahol, vznikl v Kladně v roce 1864 spolek Budislav. Již nějakou dobu zde působila Měšťanská beseda spolu se čtenářským spolkem a od počátku šedesátých let bylo pomýšleno, že by zde vznikl čistě zpěvácký spolek, který by „budil národní uvědomění a napomáhal ke staročeské zpěvnosti“.¹⁰⁴ Právě proto v roce 1864 vznikl spolek zpěvácký. Řízení si vzal na starosti zakladatel František Červenka, který byl současně také jednatelem a předsedou spolku. Z dobových poznámek samotného zakladatele Červenky je jasné, že se jednalo opravdu o amatérský pěvecký spolek, v němž někteří členové neznali ani noty. Na počátku spolek neměl zhola nic, ani pořádné zpěváky. Spolek se v prvních letech skládal výhradně z řad řemeslníků a mladých lidí. Chyběli mu tedy zkušení zpěváci, ale také místní měšťané a učitelé, kteří se jinde v podobných uskupeních běžně vyskytovali. Podle pana Červenky bylo jisté, že se v Čechách těžko tvořil spolek s většími překážkami než ten kladenský.¹⁰⁵

Těžké počátky však soubor překonal a časem se začaly cvičit písně dvojhlasé, tříhlasé, ale i čtyřhlasé – například skladbu „Vlastenecké hory“ od Zvonaře, nebo „Bývalí Čechové“ od Škroupa. Zkoušky spolku se v prvních letech konaly ve školní místnosti a to dvakrát do týdne. Vůbec prvně spolek účinkoval na veřejnosti v srpnu roku 1864 na oslavě založení čtenářského spolku. Počátkem roku 1865 fungovalo v Kladně již šest různých spolků a právě spolek zpěvácký usiloval o spojení se spolkem ochotnickým, ke kterému zatím nedošlo. Na únorové valné hromadě spolek schválil nové stanovy a na popud svého zakladatele a ředitele také přijal název Zpěvácký spolek Budislav. Stanovy byly vypracované podle stanov pražského spolku Hlahol, unhošťské Lípy a slánského Daliboru. Po létě 1865 převzal vedení

¹⁰⁴ HERELÍK, Jiří. *20 let zpěváckého spolku Smetana v Kladně: 1912 - 1932*. Kladno: Zpěvácký spolek Smetana, 1932. s. 9

¹⁰⁵ HERELÍK, Jiří. *20 let zpěváckého spolku Smetana v Kladně: 1912 - 1932*. Kladno: Zpěvácký spolek Smetana, 1932. s. 9

spolku Josef Hálek, ovšem jeho činnost byla na nějakou dobu pozastavena jednak vypuknutím cholery v celém kraji, ale také válkou.¹⁰⁶ Krušné časy spolku Budislav skončily v roce 1866, kdy konečně došlo ke sloučení se spolkem čtenářským, který také prožíval jakousi krizi. V roce 1888 pak následovalo další spojení, tentokrát se spolkem ochotnickým. Spolek také pozměnil jméno na Beseda Budislav. Již roku 1869 se stal členem Jednoty zpěváckých spolků československých, o rok později například vystoupil na slavnosti povýšení Kladna na město. Spolek byl také v následujících letech přítomen na pohřbu dvou významných osobností, a to Vítězslava Háška a Františka Palackého. Po požáru Národního divadla pak spolek neváhal a vzal si na půjčku 100 zlatých, které věnoval na výstavbu nové budovy divadla.¹⁰⁷

V následujících letech se Budislav stal významnou součástí kladenského kulturního života a účastnil se mnoha akcí, vystoupil například 1. května 1876 na slavnostním otevření okresního soudu nebo 1. října 1893 při zřizování okresního hejtmánství. Koncertů přibývalo a účinkovalo na nich stále více významných kladenských rodáků, ať už to byl Antonín Hromada, člen královské opery ve Stuttgartu, nebo Váša Suk. Ovšem i v tomto období se spolek musel vypořádat s několika problémy, například odchod téměř dvou třetin členů, kteří se z Kladna odstěhovali nebo zřejmě největší ránu, kterou spolek Beseda Budislav za svojí existence utrpěl, a to založení pěveckého odboru Kladenské Filharmonie. V roce 1911 spolek nevykazoval vůbec žádnou činnost a hned v roce následujícím dal základ nově vzniklému spolku Smetana, který byl stvořen právě z pěveckého odboru Kladenské Filharmonie.¹⁰⁸

7.2 Spolek Smetana

Samostatný vznik a stanovy nového spolku se řešily na valné hromadě, která se konala 18. května 1912 a již během června byl spolek pražským výborem schválen a také zapsán do spolkového katastru. Jeho heslem se stala věta „*Zpěvem k srdci – srdcem k vlasti*“. Prvním sbormistrem byl zvolen učitel kladenské reálky Otakar Šimák, předsedou spolku lékárník Jaroslav Balej a jednatelem Jaroslav Patka.¹⁰⁹ Poprvé spolek na veřejnosti vystoupil

¹⁰⁶ HERELÍK, Jiří. *20 let zpěváckého spolku Smetana v Kladně: 1912 - 1932*. Kladno: Zpěvácký spolek Smetana, 1932. s. 10

¹⁰⁷ HERELÍK, Jiří. *20 let zpěváckého spolku Smetana v Kladně: 1912 - 1932*. Kladno: Zpěvácký spolek Smetana, 1932. s. 11

¹⁰⁸ HERELÍK, Jiří. *20 let zpěváckého spolku Smetana v Kladně: 1912 - 1932*. Kladno: Zpěvácký spolek Smetana, 1932. s. 12

¹⁰⁹ VEVEŘKOVÁ, Irena. *Inventář Spolku Smetana*. Kladno, 1999. s. 2

v kladenském divadle 16. listopadu 1912 na představení, které se konalo ve prospěch Červeného kříže černoorského, srbského a bulharského. Již od svého počátku byl spolek spjat s Kladenskou filharmonií, se kterou mnoho let spolupracoval. I díky této spolupráci se na koncertech spolku poměrně často objevovaly známé české osobnosti, již v roce 1913 to bylo například České kvarteto, častá byla také spolupráce s J. B. Foersterem, Jaroslavem Kličkou a Jindřichem Jindřichem. Místem zkoušení se stala kladenská škola, která se nachází u Floriánské kaple a jež stojí dodnes. Spolek Smetana již od svých počátků také začal spolupracovat s ostatními kladenskými spolky, a tak se například v roce 1914 konal koncert s jízdním odborem kladenského Sokola nebo také slavnostní večer k poctě prezidenta T. G. Masaryka, jehož hlavním pořadatelem bylo Sdružení studentů v Kladně.¹¹⁰

Sbormistr Otakar Šimák vedl sbor až do roku 1920, kdy přijal nabídku na post ředitele Státního dívčího ústavu v Bratislavě. Do čela sboru se postavil nový dirigent, kterým se stal kladenský učitel Cyril Novotný, který vedl soubor v meziválečném období. Pod jeho vedením si spolek Smetana získal svoji osobitost, ale také vysoký stupeň profesionality. Sbor začal vystupovat po celé republice – podíval se například do Oseku, Žatce, Teplic i do Cukmantlu (dnes Teplice – Šanov). Meziválečné období bylo také nejproduktivnějším obdobím spolku, obnovila se předválečná činnost a zájmy spolku jako takového se ještě rozšířily. Členové spolku se totiž již nesoustředili jen na koncertní a pěveckou činnost, ale zajímali se také o hudební minulost samotného města Kladna. Začali proto shromažďovat památky s hudební tematikou. Cílem tohoto snažení bylo otevření jakéhosi kladenského hudebního muzea. Tento cíl se spolku povedlo splnit, muzeum bylo otevřeno v roce 1930. Tímto však jejich snaha mimo koncertní pódia rozhodně nekončila a sběr hudebních památek z Kladna a okolí nadále pokračoval. Expozice tak byla postupně doplňována a záměr spolku ukázat celou hudební minulost Kladna v celé její šíři se v roce 1949 podařilo úspěšně naplnit. Celá tato sbírka byla později předána tehdejšímu městskému muzeu.¹¹¹ Spolek se také podílel na vzniku nových hudebních památek v Kladně, například na pomníku B. Smetany, jehož jméno se ve spolku objevuje. Sbor se také zasloužil o označení místa, kde byl na původním hřbitově hrob rodiny Dvořákovy a kde byla pochována matka samotného skladatele. Z popudu členů sboru byla také odhalena pamětní deska vůbec prvnímu známému hudebníkovi, kterým byl

¹¹⁰ VEVERKOVÁ, Irena. *Inventář Spolku Smetana*. Kladno, 1999. s. 2

¹¹¹ VEVERKOVÁ, Irena. *Inventář Spolku Smetana*. Kladno, 1999. s. 4

již v 16. Století Matěj Bach. Stejným podílem se sbor podílel na pamětní desce Vášovi Sukovi.¹¹²

Spolek Smetana spolupracoval i se Středočeskou filharmonií. Tím se uvolnila původní úzká a častá spolupráce spolku s Kladenskou filharmonií. Zpěváci spolku byli například zapojováni i do takových projektů, jakým bylo poloprofesionální provozování oper v Kladně, kdy „Smetanovci“ často vystupovali ve vedlejších rolích. Spolek tím plynule rozšířil svojí činnost i do divadelní sféry. V roce 1934 přivítal Smetana v Kladně pěvecký soubor Lyra až z dalekého Chicaga, který byl založen jako český krajanský pěvecký spolek. Do Kladna se společně se spolkem přijel podívat jeden z nejznámějších místních rodáků, a to starosta města Chicago Antonín Čermák. V roce 1939 uspořádal spolek svůj jubilejní 60. koncert, kde spoluúčinkoval i již zmiňovaný čestný člen Smetany pan Jindřich Jindřich a také zpěvačka Božena Hezká.¹¹³

S nástupem druhé světové války přišlo bohužel období, kdy začala činnost spolku Smetana spíše stagnovat, stejně jako celkový kulturní život v Kladně. Toto smutné období vyvrcholilo v roce 1946 smrtí dirigenta a neúnavného organizátora většiny koncertů Cyrila Novotného. Na jeho místo nastoupil mladý Miroslav Lebl, který svou funkci zastával přes třicet let. V poválečných letech spolek spolu se spřáteleným kročehlavským seskupením Slovanka na popud úřadů a již zlikvidované Pěvecké obce československé zahájil jednání o zapojení do závodního klubu Československého stavebního podniku v Kladně, ke kterému ovšem došlo až o několik let později. V roce 1951 byl spolek zlikvidován. Stalo se tak z prostého důvodu – ze sboru se oddělily ženy, které si založily vlastní ženský pěvecký sbor. Ke konci spolku také přispělo to, že na počátku padesátých let docházelo ke snižování počtu zpěváků. Ten samý problém v tu dobu řešil druhý kladenský spolek, Slovanka.¹¹⁴ Členům Smetany tak bylo povoleno, aby spolu s členy z již zmiňované Slovanky z Kročehlav vytvořili jednotné pěvecké těleso. Nově vytvořené těleso začalo pracovat jako kroužek klubu ROH u Československých stavebních závodů v Kladně.¹¹⁵ Ženský a mužský sbor se definitivně rozešly v roce 1956, kdy se jejich osamostatnění odhlasovalo.¹¹⁶

¹¹² VEVERKOVÁ, Irena. *Inventář Spolku Smetana*. Kladno, 1999. s. 6

¹¹³ VEVERKOVÁ, Irena. *Inventář Spolku Smetana*. Kladno, 1999. s. 6

¹¹⁴ PĚVECKÝ SBOR SMETANA - SLOVANKA. *90 let mužského pěveckého sboru Smetana -Slovanka : Kladno 1912 - 2002*. Kladno: A centrum Jitka Kutilová Kladno, 2002. s. 7

¹¹⁵ VEVERKOVÁ, Irena. *Inventář Spolku Smetana*. Kladno, 1999. s. 6

¹¹⁶ O sboru. ŽPS SMETANA Kladno. *Ženský pěvecký sbor Smetana Kladno* [online]. © 2012 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.smetanakladno.cz/o-sboru-6.html>

7.3 Ženský sbor Smetana

Ženský sbor Smetana byl vůbec prvním ryze ženským sborem v Kladně, nebudeme-li tedy počítat velice krátkou existenci spolku Lyra, který byl založen spolu se Slovankou v Kročehlavech. Svoji existenci začal v roce 1957 a již od svých počátků byl díky svému programu považován za sbor velice moderní a nebál se experimentů, i když tomu tehdejší režim nepřál. Sbormistrem spolku byl jmenován Josef Holík, který zároveň zastával funkci ředitele kůru kladenského kostela. Není tak překvapením, že valnou část chrámového sboru v Kladně tvořily právě členky spolku Smetana. Tento fakt měl ale zřejmě vliv na to, že sboru nebyl dovolen výjezd do zahraničí. Pod vedením pana Holíka sbor nastudoval skladbu „Otvírání studánek“ od Bohuslava Martinů a následujícího koncertu se zúčastnil i autor textu písně Miroslav Bureš, který o celé záležitosti informoval samotného Bohuslava Martinů, jenž žil toho času ve Švýcarsku. Ten poté zaslal sboru krátký děkovný dopis. Sbor začal také pořádat koncerty a setkání se spřátelenými soubory z celé republiky, pořádal výchovné koncerty pro obecné a střední školy. Humorný příběh se váže k roku 1973, kdy se v květnu se v Kladně slavnostně otevíral nový kulturní dům a vystupoval zde také sbor Smetana. Při jeho představení se však pod ženským sborem utrhlo nedbale zabezpečené pódium a část sboru tak skončila pod ním. Nikomu se naštěstí nic nestalo a dům kultury dokonce zakoupil punčocháče, které poté odevzdal sboru jako náhradu škody.

Od roku 2010 vede sbor Ondřej Novák společně ve spolupráci se Soňou Macháčkovou. Soubor má 25 stálých členek a v uplynulých letech zpíval v Německu, Francii, Dánsku a v České republice se pravidelně účastní festivalů a přehlídek sborového zpěvu, např. Tibi Laus v Mostě (2008), Viva La Musica ve Žluticích (2009, 2011) nebo Foersterovy Osenice (2004, 2012). Mezi spřátelené soubory sboru Smetana patří například smíšený sbor Buštěhrad, dětský pěvecký sbor Sluníčko nebo ženský pěvecký sbor Cantarina.¹¹⁷

7.4 Smetana – Slovanka aneb současnost sborového zpěvu na Kladně

V roce 1952 začalo na ruinách zaniknutého mužského kročehlavského zpěváckého spolku fungovat nové těleso obohacené o členy zlikvidovaného spolu Smetana. Od té doby se ve sboru do současnosti vystřídalo na postu dirigenta mnoho osobností a spolek Smetana-Slovanka vystupoval nejen po celé České republice, ale i po zahraničí.

¹¹⁷ O sboru. ŽPS SMETANA KLADNO. *Ženský pěvecký sbor Smetana Kladno* [online]. © 2012 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.smetanakladno.cz/o-sboru-6.html>

V současné době má sbor pouhých 20 členů, jejichž sbormistrem je od roku 2007 Jan Dušek, který vystudoval konzervatoř v Teplicích a jako klavírista získal již mnoho ocenění. V roce 2012 sbor slavil sto let od svého založení a při této příležitosti si pro své posluchače připravil sérii tří koncertů. Důležité je, že i sto let od vzniku původního spolku je stálou součástí kulturního života v Kladně a okolí.¹¹⁸ Mezi jeho největší úspěchy v posledních desetiletí určitě patří účast na mezinárodním festivalu ve francouzském městě Poitiers v roce 1987. Účast na tomto festivalu byla pro kladenský sbor jedinečná hlavně tím, že se jednalo o vůbec první amatérský soubor, který zde v historii festivalu vystoupil. Sbor v roce 2001 získal diplom z 1. Mezinárodního soutěžního festivalu pěveckých sborů v Praze, tentýž rok skončil na krásném druhém místě na Mezinárodním festivalu a soutěži pěveckých sborů Bohuslava Martinů v Pardubicích.¹¹⁹ Sbor se také od roku 1964 účastnil mnoha zahraničních zájezdů, například do Estonska, Velké Británie, Německa, Maďarska nebo Slovinska. Mezi spřátelené sbory spolku Smetana – Slovanka patří například Sbor talinských učitelek z estonského Talinu, Mužský pěvecký sbor z britského města Chester, Smíšený sbor Le Tourdion Vitry z Francie nebo německý sbor Harmonia Salzwedel.¹²⁰

Kromě sborů Smetana a Slovanka se však na Kladensku v minulosti nacházelo množství dalších zajímavých pěveckých uskupení. V kladenské čtvrti Rozdělov to byl spolek Dalibor, který byl činný od roku 1919 až do konce 2. Světové války.¹²¹ V Motyčíně, což je dnes také část Kladna, účinkoval spolek Dvořák, v Libušíně Paukner a v Unhošti spolek s názvem Lípa. Počátky libušínského sboru se datují až do roku 1862. Tehdy se v místním pivovaru poprvé sešlo budoucí vedení spolku, které projednalo podmínky, za jakých by měl chystaný spolek vzniknout. Mezi jmény zúčastněných, která se do dnešních dnů podařilo zachovat, figurují například místní učitelem hudební výchovy Václav Morx který spolku poskytoval hudební prameny a také potřebnou hudební nauku, nebo Josef Neumann, jež se stal také kronikářem celého spolku.¹²² S činností spolku je velmi úzce spjat František Melichar, jeden z nejvýznamnějších unhošťských rodáků 19. století. Profesí byl ředitelem na místní škole, ale

¹¹⁸ Historie sboru. PROCHÁZKA, Jiří. *Mužský pěvecký sbor Smetana - Slovanka Kladno* [online]. 2012 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.smetana-slovanka.ic.cz/index.htm>

¹¹⁹ VEVRKOVÁ, Irena. *Inventář Spolku Smetana*. Kladno, 1999. s. 15

¹²⁰ VEVRKOVÁ, Irena. *Inventář Spolku Smetana*. Kladno, 1999. s. 13

¹²¹ Geografické celky: Unhošť. *Databáze českého amatérského divadla* [online]. 2005 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=geo&id=788>

¹²² LANGER, František, Josef PŘÍHODA a Karel ČERMÁK. *Památník vydaný k oslavám 50. výročí založení Sokola Unhošť, 75. výročí založení zpěváckého spolku "Lípa" v Unhošti a na paměť 20. výročí slavné bitvy u Zborova*. Unhošť: Tělovýchovná jednota Sokol, 1937. s. 8

také kronikář města. Kromě Lípy byl členem mnoha dalších místních spolků, podílel se na spoluzaložení městské knihovny a dnes je po něm pojmenované muzeum, které zde v roce 1921 založil. Jeho odkaz lze také najít v Ottově naučném slovníku, kam napsal několik příspěvků.¹²³

Vůbec první zkouška spolku Lípa se konala 4. října roku 1862, kde bylo zároveň odsouhlaseno, že se spolek bude scházet jednou týdně. Dále byl stanoven jeden velmi zajímavý fakt, že každý zemřelý člen spolku bude ke hrobu doprovázen společným zpěvem. Během prvního roku své činnosti sbor celkem čtyřikrát vystoupil na veřejnosti, většinou k příležitosti narozenin či jmenin některých místních významných obyvatel. Spolek ve své činnosti pokračoval i po zřízení jednoty československých zpěváckých spolků v roce 1866.¹²⁴ Zmínky o činnosti Lípy pokračují až do meziválečného období.

Z poměrně bohaté historie je vidět, že zde zejména ve druhé polovině 19. Století byl o sborový zpěv byl obrovský zájem. I dnes několik sborů pravidelně zkouší a jednou za čas vystupuje, zájem o sborový zpěv na Kladensku však postupně upadá.

¹²³ Osobnosti Unhošťska. MELICHAROVO VLASTIVĚDNÉ MUZEUM V UNHOŠTI. *Melicharovo vlastivědné muzeum v Unhošti* [online]. 2013 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://muzeumunhost.wz.cz/osobnost.html>

¹²⁴ LANGER, František, Josef PŘÍHODA a Karel ČERMÁK. *Památník vydaný k oslavám 50. výročí založení Sokola Unhošť, 75. výročí založení zpěváckého spolku "Lípa" v Unhošti a na paměť 20. výročí slavné bitvy u Zborova*. Unhošť: Tělovýchovná jednota Sokol, 1937. s. 9

8 Hornické kapely

Se založením uhelné těžby na Kladensku v roce 1846 a následným největším rozvojem města Kladna se pojí počátek hornických kapel, které zde až do první poloviny 20. století účinkovaly. Zakladatelem první hornické kapely na Kladně, které se později začalo říkat Váňovská, byl tehdejší báňský ředitel Josef Váňa. Nápad založit vlastní kapelu vznikl poté, co Váňa sledoval, jak na hornických slavnostech a po hospodách hraje skupina hudebníků pocházejících zřejmě z okolí Hudlic a Žebráku. Vedoucím této nově vzniklé kapely byl pan Jedlinec, který pracoval v dolech a bydlel v Kladně. Právě v práci si všiml, že mezi horníky je veliký počet hudebně nadaných jedinců, kteří by se mu do jeho kapely hodili. Kapela se tak stala velmi početná a co je nejdůležitější, ředitel Váňa její činnost velmi podporoval.¹²⁵ Zanedlouho poté však kapelník kvůli nešťastné nehodě přímo v šachtě zahynul a proto musel Váňa na jeho místo najmout hned dva kladenské učitele, pány Stříbrného a Baiera. Stálá hornická kapela byla sestavena v roce 1857, kdy její účinkování, které již ovšem neoficiálně trvalo několik let, bylo úředně stvrzeno. Zkoušky souboru se konaly v dole Václav, konkrétně v cechovní místnosti. Váňa od té doby zavedl v kapele velmi přísné podmínky podle vojenského řádu, ovšem značně mírnější. Příkladem budiž Váňův komentář ke sporu hudebníka Bauera se Stříbrným, se kterým soupeřil o post kapelníka, který nakonec získal pan Stříbrný: „*Poslouchat musí každý a kdo nechce, ať si hledá místo jinde.*“¹²⁶

Od té doby byl prý v kapele již klid. Kapela koncertovala po různých měšťanských zábavách a získávala stále větší renomé, o čemž svědčí i to, že byla často zvaná do Prahy. Největší starostí kapelníka Stříbrného bylo získat potřebný počet hudebních nástrojů, protože v té době v kapele bylo kolem šedesáti členů. Kapelník tak ve svém volném čase psal seznam hudebním a chybějící kusy pečlivě doplňoval. Po odchodu ředitele Váni se u souboru za poměrně krátkou dobu vystřídalo hned několik dalších vedoucích a na přelomu 19. a 20. století začal celkový úpadek hornické hudby na Kladensku, zaviněný tehdejšími rozháranými sociálními poměry a také velikou hornickou stávkou z roku 1900. Ta měla za následek to, že členstvo bratrských pokladen přestalo platit příspěvky na chod kapel. Dá se říci, že právě tím bylo účinkování hornických kapel zpečetěno. Mezitím zemřel kapelník Jan Stříbrný, což vyhrocené situaci nepomohlo. Kapela byla nakonec rozpuštěna, ovšem na popud tehdejších členů v čele s Václavem Vernerem povolilo ředitelství hornické společnosti další trvání

¹²⁵ PROŠEK, Václav. *O vzniku hornických kapel na Kladensku*. Kladno, 1930. s. 5

¹²⁶ PROŠEK, Václav. *O vzniku hornických kapel na Kladensku*. Kladno, 1930. s. 6

hornické kapely. Ta byla znovu zaregistrována, ovšem pouze s třiceti členy. Tehdejší ředitel kapely, pan vrchní rada Karel Reutter, byl milovníkem hudby a také ji všemožně podporoval. V tu dobu soubor koncertoval nejen v Kladně, Praze, ale například také v Teplicích. Později již kapela koncertovala pouze v kladenském závodním hotelu.¹²⁷ Od roku 1906 byla kapela často dosazována do role "předkapely" na koncerty Kladenské filharmonie, prý proto, aby diváky svými skladbami připravila na samotný koncert filharmonie. V témže roce se postu kapelníka ujal Václav Prošek, který setrval až do samotného konce kapely. Zanedlouho poté přišla v kapele vítaná reorganizace - sestavil se orchestr i kapela a celý soubor začal pilně koncertovat a podle dobových záznamů vešel opět ve známost, a to nejen v Kladně, ale i v Praze, kde vystupoval téměř pravidelně.¹²⁸

V roce 1914 koncertoval soubor v Kladně na národní slavnosti zrovna když vešlo ve známost, že byl rakouský následník trůnu Ferdinand d'Este zavražděn. Tento koncert se také stal vůbec posledním veřejným vystoupením Váňovské kapely, což bylo zaviněno logickým důsledkem celé situace, a to začátkem 1. světové války. Většina hudebníků odešla válčit, účastnili se bojů na ruské frontě, jižní frontě a v Itálii. Někteří se již zpátky domů vůbec nevrátili. Zbylí členové, kteří byli válce ušetřeni, mezitím s torzem kapely koncertovali pro válečné důstojníky v závodním hotelu. Za války byla ovšem ve strojárnách Poldi vytvořena kapela zbrusu nová, na kterou se stále více zaměřovala pozornost a na kapelu Váňovskou se, bohužel, začalo stále více zapomínat. Změny sociálních a politických poměrů po válce pak zapříčinily to, že závod již kapelu dále nepodporoval. Pokus o změnu přišel až v roce 1922, kdy se konala schůze, na které se ustanovil nový soubor pod názvem Váňova hornická kapela báňských úředníků pražské železářské společnosti na Kladně.¹²⁹ Tato nová kapela byla úředně stvrzena 10. února 1922 a ihned poté začala nabírat nové členy a koncertovat. V roce 1923 byl opět pozměněn název souboru na Hudbu báňského úřednictva pražské železářské společnosti v Kladně. V následujících několika letech soubor aktivně koncertoval, ovšem bez velkých finančních zisků, což vedlo v prosinci roku 1927 až k nucené likvidaci, na které se usnesl správní výbor. Nástroje byly rozprodány původním majitelům, archiv kapely pak získala Kladenská filharmonie. Likvidace kapely byla ukončena 31. března roku 1930 a tím

¹²⁷ PROŠEK, Václav. O vzniku hornických kapel na Kladensku. Kladno, 1930. s. 8

¹²⁸ PROŠEK, Václav. O vzniku hornických kapel na Kladensku. Kladno, 1930. s. 9

¹²⁹ PROŠEK, Václav. O vzniku hornických kapel na Kladensku. Kladno, 1930. s. 10

také skončilo účinkování poslední hornické kapely na Kladně, která s přestávkami fungovala od roku 1858.

Kromě kapely Váňovské tu ovšem byla ještě jedna hornická kapela, která stojí za zmínku. Založena byla kolem roku 1887 v nedalekém Buštěhradě a jednalo se tak o druhou hornickou kapelu v okolí. Její první zkoušky se nejdříve konaly v obci Brandýsek, později se přesunuly do kladenského dolu Průhon. Kapelníkem byl pan Kindl, který dříve působil v kapele Váňovské. Obě kapely si téměř ihned po vzniku té buštěhradské začaly konkurovat, ovšem později jako by se po informacích o kapele z Buštěhradu slehla zem. Dá se předpokládat, že pro kulturu regionu nebyla zdaleka tak důležitá jako kapela Váňovská.¹³⁰

Za celou dobu své existence stihla Váňovská kapela odehrát mnoho povedených koncertů, ovšem i ona nakonec ztroskotala na obvyklé překážce podobných hudebních souborů, kterou byla finanční stránka. Význam souboru přesáhl hranice regionu, což je mimochodem doloženo častým koncertováním v Praze. Za celou svojí existenci se ale nedokázal výrazněji vryt do dějin kladenské kultury, o čemž svědčí i to, že jediným dokumentem, ve kterém lze informace o hornické hudbě na Kladensku najít, je publikace, ze které jsem čerpal.

¹³⁰ PROŠEK, Václav. O vzniku hornických kapel na Kladensku. Kladno, 1930. s. 7

9 Závěr

Cílem mé kvalifikační práce bylo zmapovat poměrně bohatou hudební historii celého kladenského regionu a představit širší veřejnosti nejvýznamější osobnosti a instituce, které zde kulturu pomohly formovat a významným dílem přispěly k celkovému vývoji regionu. S tím je úzce spjatý další z cílů mé práce, a to analýza vztahu Kladenska k ostatním regionům nejen v rámci České republiky, ale v některých případech také v zahraničí.

Podklady pro sestavení práce jsem sbíral po dobu několika semestrů a k výběru kapitol jsem dospěl po soustavném studiu literatury nejen v kladenské knihovně, ale hlavně v místní pobočce Státního archivu, kde jsem našel většinu potřebných a užitečných pramenů, jež se nacházejí pouze zde. K rozhodnutí zpracovat daná témata mi velmi pomohl fakt, že jsem se zatím nesešel s žádnou publikací či prací podobného významu, která by na jednom místě přehledně načrtla historii nejzajímavějších hudebních aktivit Kladna a okolí.

Na první pohled by se mohlo zdát, že již od dávných let hudební kultura a všeobecně kulturní dění v regionu zaostávalo za sousední Prahou, která byla vždy jakýmsi středem všeho dění, a tedy i toho kulturního. Během sestavování této práce jsem však došel k tomu názoru, že tomu tak vždy nebylo. Kladenský region již od devatenáctého století, které je spojeno s největším rozvojem celého města, prošel zcela nezávislým vývojem. Samozřejmě, že se zde hudba pěstovala i dříve, ovšem nález uhlí a s ním spojený nárůst obyvatel byla zásadní událost, díky které se kulturní profilace oblasti nesmírně urychlila. Počátky Kladenské filharmonie a bohatá historie hornických kapel dokonce dokazují, že hornická kultura jako taková měla na vznik některých hudebních institucí, které zde fungují dodnes, zásadní a podmiňující vliv. Se zmiňovaným nárůstem obyvatel je spojen i vznik prvních hudebně zaměřených spolků, ať už se jednalo o pěvecké sbory či o počátky filharmonie, které v druhé polovině 19. století vznikaly ve vyspělých městech po celé republice. Kladenský region se tak bleskovou rychlostí přiblížil na úroveň mnohem větších oblastí, kde hudební kultura vznikala po delší dobu. Velmi typický pak byl fakt, že tyto spolky v naprosté většině vznikly z iniciativy zdejších občanů, nikoli profesionálních hudebníků s letitými zkušenostmi. Ti zde samozřejmě později také působili, ovšem zdaleka ne v takové míře, v jaké to bylo zvykem v konkurenčních tělesech.

Jakousi Achillovou patou, se kterou se některé zdejší instituce musí potýkat dodnes, je otázka financí. Mnoho souborů muselo hned několikrát během své existence téměř bojovat o přežití kvůli neuspokojivé finanční situaci, příkladem může být dnešní Městské divadlo. Tomuto problému několik souborů nedokázalo opakovaně čelit, a proto je potkal nevyhnutelný konec.

Pouhé zmapování kulturní vyspělosti regionu však nebylo hlavní myšlenkou celé práce, ale pouze její nedílnou a nejobsáhlejší částí. V každé kapitole jsem se totiž snažil nastínit přínos dané osobnosti či instituce nejen celému regionu jako takovému, ale celkově v rámci České republiky. V případě Váši Suka, který prožil téměř celý svůj život v Rusku, jsem se naopak soustředil na vztah skladatele a dirigenta s domovským Kladnem, který po celou dobu svého zahraničního pobytu udržoval.

Závěrem lze říci, že tato práce dokazuje bohatou hudební historii kladenského regionu a okolí. Osobně mě toto téma velmi zaujalo a i nadále se budu o tuto problematiku zajímat a rozšiřovat si nabyté informace. Zároveň také doufám, že moje práce poslouží jako inspirace pro ostatní, kteří se zajímají o hudební regionalistiku a chtěli by se jí nějakým způsobem věnovat.

10 Cizojazyčné resumé

Subject of this work is to describe the history of music around the Kladno region. The first chapter deals with oldest musical monuments that can be found around Kladno. The thesis itself is divided into separate chapters, which describe most well-known and in terms of importance for the whole region, the most important institutions and personalities. The work is not just the summary of the history of music in Kladno region, but also an analysis of the relationship to other regions within the Czech Republic, but also in some cases abroad.

11 Použitá literatura a prameny

Literatura a prameny:

DIVIŠ, Petr a Mojslava SEHNALOVÁ. *50 let divadla v Kladně*. Kladno: Divadlo Jaroslava Průchy, 1965. 87 s.

FUKAČ, Jiří, Jiří VYSLOUŽIL a Petr MACEK. *Slovník české hudební kultury*. 1. vyd. Praha: Editio Supraphon, 1997. 1035 s. ISBN 80-7058-462-9

HERELÍK, Jiří. *20 let zpěváckého spolku Smetana v Kladně: 1912 - 1932*. Kladno: Zpěvácký spolek Smetana, 1932. 50 s.

HERBER, Otto, Otakar ŠPECINGER a Karel MYKISA. *Dvořákova Nelahozeves. Nelahozeves*: MNV, 1976. 31 s.

HORA, Miroslav. *Antonín Dvořák ve Zlonicích*. Zlonice: Vlastivědný kroužek Zlonicka, 1980. 27 s.

JANOUT, Karel. *25 let opery na Kladně*. Kladno: Středočeská filharmonie, 1941. 32 s.

KLADENSKÁ FILHARMONIE. *Památník Kladenské Filharmonie III: Třicet roků Kladenské Filharmonie*. Vojenská hudební škola Víta Nejedlého, 1932

KLADENSKÁ FILHARMONIE. *Památník Kladenské Filharmonie III*. 1908

KLADENSKÝ SYMFONICKÝ ORCHESTR. *Program koncertu 20. 11. 2011*. Kladno, 2011

KRAJNÍK, Stanislav. *Antonín Dvořák a náš kraj: vztahy Antonína Dvořáka a jeho rodiny ke Slánsku a Kladensku*. Kladno: Okresní muzeum, 1997. 54 s.

LANGER, František, Josef PŘÍHODA a Karel ČERMÁK. *Památník vydaný k oslavám 50. výročí založení Sokola Unhošť, 75. výročí založení zpěváckého spolku "Lípa" v Unhošti a na paměť 20. výročí slavné bitvy u Zborova*. Unhošť: Tělovýchovná jednota Sokol, 1937. 13 s.

MIKYSA, Karel. *Dvořákova Nelahozeves: Po stopách Antonína Dvořáka: St. zámek v Nelahozevsi*. Praha: Čedok, 1951. 19 s.

PĚVECKÝ SBOR SMETANA - SLOVANKA. *90 let mužského pěveckého sboru Smetana - Slovanka: Kladno 1912 - 2002*. Kladno: A centrum Jitka Kutilová Kladno, 2002

PROŠEK, Václav. *O vzniku hornických kapel na Kladensku*. Kladno, 1930. 5 s.

SEHNALOVÁ, Mojslava. *Středočeské divadlo Kladno 1915-2000: stálý soubor Divadla v královském horním městě Kladně: almanach k 85. výročí založení profesionálního stálého českého divadla v Kladně*. Praha: Koršach pro Středočeské divadlo Kladno, 2000. 73s. ISBN 80-862-9602-4

UHEREK, Zdeněk. *Kladenský rodák Váša Suk, Národní umělec RSFSR*. Praha: Orbis, 1963. 94 s.

VEVERKOVÁ, Irena. *Inventář Spolku Smetana*. Kladno, 1999

VEVERKOVÁ, Irena. *Kladenský symfonický orchestr: ke 100. výročí 1902 - 1922 - 2002*. Kladno: Kladenský symfonický orchestr, 2002. 48 s.

Internetové prameny:

Geografické celky: Unhošť. *Databáze českého amatérského divadla* [online]. 2005 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=geo&id=788>

PECINOVSKÝ, Tomáš. *Historie Kladna. Oficiální stránky statutárního města Kladna* [online]. 2008-11-5 [cit. 2013-01-5] Dostupné z: <http://www.mestokladno.cz/historie-kladna/d-1401489/p1=2100018041>

Historie divadla. DIVADLA KLADNO S. R. O. *Městské divadlo Kladno* [online]. 2011 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://www.divadlokkladno.cz/index.php?page=10>

Historie sboru. PROCHÁZKA, Jiří. *Mužský pěvecký sbor Smetana - Slovanka Kladno* [online]. 2012 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.smetana-slovanka.ic.cz/index.htm>

KOMŇACKÁ, Lucie. Rekonstrukce kladenského divadla se opět komplikuje. In: Česká televize [online]. © 1996–2013 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/169322-rekonstrukce-kladenskeho-divadla-se-opet-komplikuje/>

Kročehlavy. HÁJEK, Roman. *Kladno minulé* [online]. © 2007–2013 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.kladnominule.cz/fotografie/krocehlavy>

NYKLOVÁ, Martina. *Kalendárium. Radio Praha* [online]. © 1996–2013 [cit. 2013-02-19]. Dostupné z: <http://www.radio.cz/cz/rubrika/Kalendarium/kalendarium-2007-11-119>

Dvořák a Zlonice. *Antonín Dvořák* [online]. © 2005 - 2013 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.antonin-dvorak.cz/zlonice>

O sboru. ŽPS SMETANA KLADNO. *Ženský pěvecký sbor Smetana Kladno* [online]. © 2012 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.smetanakladno.cz/o-sboru-6.html>

Osobnosti Unhošťska. MELICHAROVO VLASTIVĚDNÉ MUZEUM V UNHOŠTI. *Melicharovo vlastivědné muzeum v Unhošti* [online]. 2013 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://muzeumunhost.wz.cz/osobnost.html>

PRŮCHOVÁ, Veronika. *Zámek Nelahozeves: Dvořákova Hudební Nelahozeves* [online]. [cit. 2010-12-10]. Dostupné z: <http://www.zamek-nelahozeves.cz/dvorakova-nelahozeves.php>

VYKOUK, Jaroslav. *Oficiální stránky statutárního města Kladna: Proslavili město Váša Suk* [online]. [2005-24-02] [cit. 2011-04-15]. Dostupné z: <http://www.mestokladno.cz/proslavili-mesto-vaclav-suk/d-357428>

ÚSTAV HUDEBNÍ VĚDY FILOZOFICKÉ FAKULTY MASARYKOVY UNIVERZITY: *Český hudební slovník osob a institucí* [online]. © 2008 [cit. 2011-04-17]. Dostupné z: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&action=record_detail&id=4072

Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Taganrog [online]. c2013 [citováno 13. 02. 2013]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Taganrog&oldid=9678404>

Zlonice - historie obce. *Místopisný průvodce po České republice* [online]. © 2009 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: http://www.mistopisy.cz/historie_zlonice_9383.html